

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

DARÁNYI IGNÁC TERV

„Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap: a vidéki területekbe beruházó Európa”

NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV

MÓRICGÁTI LÁPOK (HUKN20026)

kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

Dátum:

2015. január 30.

Pályázat azonosítója:

1536257085

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítéséhez nyújtandó támogatás

Ügyfél:

WWF Világ Természeti Alap Magyarország Alapítvány
1141 Budapest, Álmos vezér útja 69/A
Tel: +36-1-214-5554 Fax: +36-1-212-9353
E-mail: panda@wwf.hu
Web: <http://www.wwf.hu>

Együttműködő fél:

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
6000 Kecskemét, Liszt F. u. 19.
tel.: 76/482-611, fax: 76/481-074
E-mail: titkarsag@knp.hu
Web: <http://knp.nemzetipark.gov.hu>

Projektvezető:

Kerpely Klára (WWF Magyarország)

Felelős tervező:

Fülöp Gyula (Respect Kft.)

Közreműködő szakértők:

Kerpely Klára (WWF Magyarország)
Siposs Viktória (WWF Magyarország)
Dóka Richárd (KNPI)
Sipos Ferenc (KNPI)
Kun András (Sziklagyep Bt.)
Rév Szilvia (Sziklagyep Bt.)
Fülöp Gyula (Respect Kft.)
Dr. Szilvácsku Zsolt (Respect Kft.)
Szabó Balázs (Respect Kft.)
Ganzer Gábor (Duna Infopark Bt.)
Dr. Kovács Zoltán (Forest Expert Kft.)
Dr. Puky Miklós (Varangy Akciócsoport Egyesület)

© WWF Magyarország 2014

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll.
A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető.

I. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV

TARTALOMJEGYZÉK

I. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV.....	3
1. TERÜLET AZONOSÍTÓ ADATAI	4
1.1 Név.....	4
1.2 Azonosító kód.....	4
1.3 Kiterjedés	4
1.4 Kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	4
1.5 Érintett települések	5
1.6 Egyéb védetség kategóriák.....	5
1.7 Tervezési és egyéb leírások.....	6
2. VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK	8
3. KEZELÉSI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA	12
3.1 Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	12
3.2 Kezelési javaslatok	14
3.2.1. Élőhelyek kezelése.....	14
3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés	51
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	52
3.2.4. Kutatás, monitorozás	53
3.2.5. Mellékletek.....	56
3.3. Kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében.....	57
3.3.1. Agrártámogatások.....	57
3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer	57
3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer	58
3.3.2. Pályázati források	62
3.3.3. Egyéb	62
3.4. Terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	63
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök	63
3.4.2. Kommunikáció címzettjei	64
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	65

1. TERÜLET AZONOSÍTÓ ADATAI

1.1 Név

Móricgáti lápok kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjTT)

1.2 Azonosító kód

HUKN20026

1.3 Kiterjedés

766,97 hektár

1.4 Kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

Jelölő fajok:

kétéltű-hüllő

vöröshasú unka (*Bombina bombina*)

dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*)

hal

réti csík (*Misgurnus fossilis*)

gerinctelen

nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)

vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*)

balogcsiga (*Vertigo angustior*)

növény

kisfészekű aszat (*Cirsium brachycephalum*)

Jelölő élőhelyek /kód/:

Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/

Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/

Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

* = kiemelt jelentőségű élőhelytípus

1.5 Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

Megye: Bács-Kiskun

Ingatlan nyilvántartás alrészlet bontású adatai alapján (KNPI, földkönyvi adat, 2013):

Település	Érintett terület (ha)	Megoszlás (%)
Jászszentlászló	510,59	65,9
Móricgát	264,58	34,1

1.6 Egyéb védeltségi kategóriák

Egyéb érintett (átfedő) Natura 2000 terület: a tervezési terület nincs átfedésben egyéb Natura 2000 területtel.

Országos jelentőségű védett természeti terület (egyedi jogszabályban létesített): a tervezési terület nincs átfedésben védett természeti területtel.

Nemzetközi jelentőségű területek (pl. Ramsari-terület): a tervezési terület nincs átfedésben nemzetközi természetvédelmi vonatkozású kijelöléssel.

A terület 42,4 %-a (325,06 ha) "Ex lege védett láp" kategóriába esik.

A terület részben a "A Tisza homokhátsági vízgyűjtője" („Homokhátság mintaterület”) Magas Természeti Értékű Területbe tartozik (MTÉT, régebbi néven ÉTT).

Natura 2000 terület	Ex lege szikes		Ex lege láp		Nemzeti Park (magterület)		Természet-védelmi Terület		Tájvédelmi Körzet		Összterület
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha
Móricgáti lápok HUKN20026	-	-	325,06	42,4	-	-	-	-	-	-	766,97

Országos Ökológiai Hálózat övezetei által érintett területrészek (forrás: Országos Területrendezési Terv): magterület: 35 %; ökológiai folyosó: 30 %; puffer övezet: 35 %.

1.7 Tervezési és egyéb leírások

Tervezési területre vonatkozó tervek:

Területre vonatkozó településrendezési eszközök:

Az érvényben lévő településrendezési eszközök az Országos Rendezési Tervkataszter alapján az érintett két településen az alábbiak:

Terv címe	Önkorm. rendelet/határozat éve, száma	Vonatkozás	Hatálybalépés
Országos Területrendezési Terv	2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tetről	ország	2014.01.01 -
Bács-Kiskun megye Területrendezési Terve	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 19/2011. (XI. 29.) önkormányzati rendelete Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés 190/2011. (XI. 25.) Kgy. határozata	megye	2011.12.15.
Móricgát, szabályozási terv és helyi építési szabályzat	5/2004. (III.22.) rendelet	teljes település	2004.03.22.
Móricgát, településszerkezeti terv	19/2004 (III.19.) határozat	teljes település	
Jászszenlászló, szabályozási terv és HÉSZ - módosítás 2013	2/2013. (I. 17.) rendelet a 14/2004. (IV.05.) rendelet módosításáról	településrész	2013.02.17.
Jászszenlászló, szabályozási terv és HÉSZ - módosítás	10/2009 (V.27.) rendelet a 14/2004. (IV.05.) rendelet módosításáról	településrész	2009.05.27.
Jászszenlászló, településrendezési tervének módosítása	13/2008 (X.15.) rendelet	településrész	2008.10.15.
Jászszenlászló, szabályozási terve és helyi építési szabályzata	142/2008 (X.14.) határozat	településrész	
Jászszenlászló, szabályozási terv és helyi építési szabályzat módosítása	14/2004. (IV.05.) rendelet	teljes település	2004.05.01.

Jászsztlászó településrendezési terve	25/2004. (III. 31.) határozat	teljes település	
--	-------------------------------	------------------	--

(források: <http://njt.hu/> , <http://www.bacsiskun.hu/index.php/bkm-teruletrendezesi-terve> , www.teir.hu,

Természetvédelmi kezelési terv

Jogszabályban kihirdetett természetvédelmi kezelési terv nem készült a tervezési területre, illetve kezelési terv dokumentáció sem áll rendelkezésre.

Körzeti erdőterv

A területnek jelenleg nincs érvényes körzeti erdőterve (az előző 2013.12.31-ig volt hatályos, törzskönyvi száma 31360/2003.); most kerül tervezésre kiadásra (Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága, Erdőtervezési és Monitoring Osztály).

Tervezésre vonatkozó erdőtervezési rendelet (az adott évi körzeti erdőtervezésre vonatkozó tervezési alapelvekről, valamint az érintett körzeti erdőtervek alapján folytatott erdőgazdálkodásról) 47/2014. (IV. 24.) FM rendelet (Bugaci erdőtervezési körzet, kód: 07 0556).

Vadgazdálkodási terv

A területet érintő vadgazdálkodási, vadászati főbb adatokat a körzeti vadgazdálkodási tervek tartalmazzák (Országos Vadgazdálkodási Adattár, vezeti: SZIE MKK VadVilág Megőrzési Intézet).

Körzeti vadgazdálkodási terv: III/5 Észak-bács-kiskuni körzet, érvényessége: 10 éves, 2014.02.24. (1 évvel meghosszabbítva: 2015.02.24.).

Vadgazdálkodási üzemtervek: 603510 – KEFAG Zrt. Kecskemét – érvényesség: 2017.02.28.; 603520 – Móricgáti Berek Bérkilövő Vt. – érvényesség: 2017.02.28.; 605610 – Szent László Vt. – érvényesség: 2017.02.28.

Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv

A terület az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv Tisza részvízgyűjtőjéhez, annak az *Alsó-Tisza jobb part* tervezési alegységhez (2-20), azon belül a Bugaci-homokhát kistájhoz tartozik. (1042/2012. (II. 23.) Kormányhatározat, felülvizsgálat: 2015.12.22.).

2. VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK

Veszélyeztető tényezők és hatásai a területen:

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
A03.01	intenzív vagy intenzívebb kaszálás	H	40	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), balogcsiga (<i>Vertigo angustior</i>): a legeltetés helyetti, túl mély, nem megfelelő időben és hagyás terület nélkül végzett kaszálás illetve az indokolatlan tisztító kaszálás károsítja az eredeti növényzetet és a hozzájuk kötődő lepkéket (nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)), balogcsigát (<i>Vertigo angustior</i>)
A04.01	intenzív legeltetés	H	8	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), balogcsiga (<i>Vertigo angustior</i>): a túl intenzív legeltetés károsítja a növényzetet, a hozzájuk kötődő lepkéket (nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)), balogcsigát (<i>Vertigo angustior</i>) koncentrált rágás, tiprás, trágyázás: megváltoztatja az eredeti növényzet szerkezetét és borítását)
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	M	5	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), balogcsiga (<i>Vertigo angustior</i>): a rendszeres legeltetés hiánya megváltoztatja a gyepek szerkezetét, amelyből eltűnnek a rágást-tiprást-trágyázást és nyíltabb borítást igénylő növényfajok (köztük rovar tápnövények is) és más növények szaporodnak el (köztük sok gyom- és inváziós növényfaj)
A06	egyéves vagy évelő lágyszárú növénytermesztés	H	34	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): szomszédos intenzív szántóföldi művelés tápanyag- és vegyszer bemosódása megváltoztatja a partmenti és a vízi növényzet összetételét, rontja az élővíz minőségét
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	30	
A08	trágyázás	M	30	
B01	erdőtelepítés	M	2	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
				agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/: a tájidegen és főként az inváziós fajokkal történő telepítés a jelölő élőhelyek szomszédságában, a nem megfelelő felújítás inváziós fajokkal veszélyezteti ezeket az élőhelyeket; éger-kőris ligeterdők: a nem megfelelő ápolás és felújítás, illetve véghasználat (tarvágás) károsítja az élőhelyet, utat nyit az inváziós növényfajoknak (zöld juhar / <i>Acer negundo</i> /)
E01	városi környezet, lakóterület	M	3	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/., vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): emberi lakó- és termelő környezetből származó zavarás illetve a pontszerű és vízfolyással terjedő szennyezés veszélye nő; tápanyag- és vegyszer bemosódása megváltoztatja a partmenti és a vízi növényzet összetételét, rontja az élővíz minőségét
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	2	A kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/: selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>), az enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0* zöld juhar (<i>Acer negundo</i>) van jelen, ezek a az inváziós növényfajok kiszorítják az élőhely eredeti állományalkotó növényfajait
J01	tűz és tűz visszaszorulása	L	10	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), balogcsiga (<i>Vertigo angustior</i>): eseti hatás, a lepkék (nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)) és balogcsiga (<i>Vertigo angustior</i>) számára fontos tápnövényeket és élőhelyet elpusztítja, megváltoztatja a növényzet szerkezetét
J02	emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	H	50	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, nagy tűzlepke
J03.01	tipikus élőhelyi adottságok csökkenése vagy megszűnése	M	50	

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Érintett terület aránya (%)	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
J03.02	élőhelyi-összeköttetések (konnektivitás) csökkenése emberi hatásra	M	50	(Lycaena dispar), vérfű-hangyaboglárka (Maculinea teleius), balogcsiga (Vertigo angustior), vöröshasú unka (Bombina bombina), dunai tarajosgőte (Triturus dobrogicus), réti csík (Misgurnus fossilis), kisészkű aszat (Cirsium brachycephalum): az élőhelyek emberi vízelvezetés okozta kiszáradása illetve „természetes” (klímaváltozás okozta) szárazodása megváltoztatja a szárazföldi és vízi növényzet összetételét és borítását, a lepkék-csiga (nagy tűzlepke (Lycaena dispar), vérfű-hangyaboglárka (Maculinea teleius), balogcsiga (Vertigo angustior)) tápnövényeinek állományát csökkenti; ezt felerősítik a természetes szukcessziós és génleromlási folyamatok
K01	abiotikus természetes folyamatok (lassú)	M	50	
K02	természetes élőhely átalakulások, szukcessziós folyamatok	M	50	
K05	csökkenő termékenység / genetikai leromlás	M	50	
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	50	
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	M	2	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae) /6410/, Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei /6440/, nagy tűzlepke (Lycaena dispar), vérfű-hangyaboglárka (Maculinea teleius), balogcsiga (Vertigo angustior): véglegesen eltűnik a gyepes élőhely és egyben puffer terület, megszűnik a fajok élettere, szomszédos élőhelyeket veszélyeztetni fogja a bemosódás és elsodródás révén

(Jelentősége: „H” = nagy jelentőségű; „M” = közepes jelentőségű; „L” = kis jelentőségű)

A területre kívülről ható veszélyeztető tényezők és hatásaik:

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége	Jelölő élőhelyre/fajra gyakorolt hatás
A06	egyéves vagy évelő lágyszárú növénytermesztés	H	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): szomszédos intenzív szántóföldi művelés tápanyag- és vegyszer bemosódása megváltoztatja a partmenti és a vízi növényzet összetételét, rontja az élővíz minőségét
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/., Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/: a tájidegen és főként az inváziós fajokkal történő telepítés, a nem megfelelő felújítás inváziós fajokkal veszélyezteti ezeket a szomszédos jelölő élőhelyeket; Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*: a nem megfelelő ápolás és felújítás, illetve véghasználat (tarvágás) károsítja az élőhelyet, utat nyit az inváziós növényfajoknak (zöld juhar / <i>Acer negundo</i> /)
A08	trágyázás	M	
B01	erdőtelepítés	M	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>): emberi lakó- és termelő környezetből származó zavarás illetve a pontszerű és vízfolyással terjedő szennyezés veszélye nő; tápanyag- és vegyszer bemosódása megváltoztatja a partmenti és a vízi növényzet összetételét, rontja az élővíz minőségét
E01	városi környezet, lakóterület	M	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), balogcsiga (<i>Vertigo angustior</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), kiséfűszű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>): az élőhelyek emberi vízelvezetés okozta kiszáradása (pl. Dong-éri csatorna vízének területen kívüli elhasználása) illetve „természetes” (klímaváltozás okozta) szárazodása megváltoztatja a szárazföldi és vízi növényzet összetételét és borítását, a lepkék-csiga tápnövényeinek állományát csökkenti; ezt felerősítik a természetes szukcessziós és génleromlási folyamatok
J02	emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	H	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), balogcsiga (<i>Vertigo angustior</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), kiséfűszű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>): az élőhelyek emberi vízelvezetés okozta kiszáradása (pl. Dong-éri csatorna vízének területen kívüli elhasználása) illetve „természetes” (klímaváltozás okozta) szárazodása megváltoztatja a szárazföldi és vízi növényzet összetételét és borítását, a lepkék-csiga tápnövényeinek állományát csökkenti; ezt felerősítik a természetes szukcessziós és génleromlási folyamatok
J03.02	élőhelyi-összeköttetések (konnektivitás) csökkenése emberi hatásra	M	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) /6410/, Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei /6440/, Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) /91E0*/, nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), balogcsiga (<i>Vertigo angustior</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), kiséfűszű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>): az élőhelyek emberi vízelvezetés okozta kiszáradása (pl. Dong-éri csatorna vízének területen kívüli elhasználása) illetve „természetes” (klímaváltozás okozta) szárazodása megváltoztatja a szárazföldi és vízi növényzet összetételét és borítását, a lepkék-csiga tápnövényeinek állományát csökkenti; ezt felerősítik a természetes szukcessziós és génleromlási folyamatok
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	

(magyarázat: Jelentősége: „H” = nagy jelentőségű; „M” = közepes jelentőségű; „L” = kis jelentőségű)

-

3. KEZELÉSI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A jellemzően vízállapottól függő élőhelytípusok szempontjából alapvető a területen megjelenő csapadékvíz megőrzése, és kifejezetten a természetvédelmi célokat figyelembe vevő kormányzása. Fontos az élőhelyeket érő tápanyag- és vegyszerterhelés csökkentése, a kíméletes gyephasznosítás megléte, a legeltetés és kaszálás jelölő élőhelyek fajai szempontjából történő térbeli és időbeli korlátozása. Kiemelendő feladat az inváziós fás- és lágyszárú növényfajok terjedésének csökkentése.

Természetvédelmi prioritások:

Kiemelt fontosságú cél a következő fajok/élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének helyreállítása: kékperjés rétek (6410), mocsárrétek (6440), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-boglárkalepke (*Maculinea teleius*), kislepke (*Cirsium brachycephalum*).

Általános természetvédelmi célkitűzések:

A jellemzően vízállapottól függő élőhelytípusok szempontjából alapvető a területen megjelenő csapadékvíz megőrzése, és kifejezetten a természetvédelmi célokat figyelembe vevő kormányzása. Fontos az élőhelyeket érő tápanyag- és vegyszerterhelés csökkentése, a kíméletes gyephasznosítás megléte, a legeltetés és kaszálás jelölő élőhelyek fajai szempontjából történő térbeli és időbeli korlátozása. Kiemelendő feladat az inváziós fás- és lágyszárú növényfajok terjedésének csökkentése.

Részletes természetvédelmi célkitűzések:

A jelölő élőhelyek természetessége ne csökkenjen, kivéve ha ez közvetlenül elháríthatatlan külső ok (például időjárási szélsőség, fogyasztószervezet gradációja), vagy erdei élőhely esetén a faállomány engedélyezett véghasználata miatt következik be.

A jelölő erdei élőhely (Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/) megóvandó természetes tulajdonságai közé tartozik egyebek között: heterogén tér- és korszerkezet, legyengült egészséges fák jelenléte, álló és fekvő holtfák jelenléte, fajgazdag cserje- és gyepszint.

Kékperjés rétek, mocsárrétek ökológiai állapota javuljon

Az erősebb vízhatást igénylő, javítandó természetvédelmi helyzetű élőhelyek (6410 kékperjés rétek, 6440 mocsárrétek) ökológiai állapota, természetessége javuljon, elsősorban:

- a természetes vízháztartási viszonyok helyreállítása,
- a tájidegen inváziós növényfajok irtása,

- a szántóterületekről eredő zavaró hatások mérséklése és a gyepkezelési gyakorlat javítása révén,

A meglévő élőhelyek ökológiai állapotának, természetességének javítása kiváltható jelölő vizes élőhelyek újonnan történő kialakításával, rekonstrukciójával is.

A vonalas vízáterhelési területek természetvédelmi célnak megfelelő vízkormányzása és karbantartása

- célnak megfelelő vízkormányzással – így a vízhiányos időszakokban vízmegőrzéssel, nyílt vizű és állandó vízterű területek kialakításával - biztosítani szükséges a bennük előforduló jelölő fajok, így a vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai göte (*Triturus dobrogicus*), réti csík (*Misgurnus fossilis*) állományainak túlélését, továbbá a jelölő vizes élőhelyek természetes vízháztartási viszonyait,
- karbantartásuk során biztosítani szükséges a bennük előforduló jelölő fajok állományainak érdemi mértékű túlélését.
-

*A balogcsiga (*Vertigo angustior*) állományainak természetvédelmi helyzetét javítani szükséges, elsősorban:*

- az élőhelyek természetes hidrológiai viszonyainak helyreállításával, az alkalmas élőhelyek kiterjedésének növelésével;
- az élőhelyeit érő, mezőgazdasági eredetű zavaró hatások csökkentésével,
- az állományokat érintő mezőgazdasági (gyepgazdálkodási) területhasználat javítása révén.

*A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és a vérű-boglárka (*Maculinea teleius*) állományainak természetvédelmi helyzetét javítani szükséges, elsősorban:*

- az élőhelyeiken folyó természetvédelmi kezelés javításával,
- az állományok térbeli kapcsolatainak javításával,
- az élőhelyek természetes hidrológiai viszonyainak helyreállításával,
- az alkalmas élőhelyek kiterjedésének növelésével.

*A kiskécskés aszat (*Cirsium brachycephalum*) állományok természetvédelmi helyzetét javítani szükséges, elsősorban:*

- az élőhelyeit kedvezőtlenül megváltoztató vízelvezetések mérséklésével és megszüntetésével,
- a természetes vízháztartási viszonyok helyreállításával,
- az élőhelyeit érő, mezőgazdasági eredetű zavaró hatások csökkentésével,
- az állományokat érintő mezőgazdasági területhasználat javítása révén.

Egyéb közösségi jelentőségű faj:

*A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) térségi helyzete javuljon:*

- betelepítéssel az alkalmas élőhelyet jelentő horgásztavakba,
- természetes napozóhelyek kialakításával,
- tojáshely kialakításával,
- ehhez kapcsolódóan vizes élőhelyrészek rehabilitációjával és rekonstrukciójával, nyílt vizű, állandó területek kialakításával.

3.2. Kezelési javaslatok

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján **„(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”**

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

Kezelési egységek

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében *kezelési egységeket* (KE) határozunk meg, melyeket hasonló jellegű és azonos kezelési eljárást igénylő élőhelyfoltok/egységek alkotnak (alapját az ÁNÉR élőhelytérkép adja). A kezelési egységek lehatárolása nem követi az ingatlan-nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat ettől jelentősen eltérhet, jellemzően természetes határokat követ a lehatárolás (vízfolyás, fasor, út, árok, töltés, táblahatár, stb.).

A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet, egyaránt tartalmaznak közösségi jelentőségű jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat és fajok élőhelyeit egyaránt. Köztük olyan részek is, amelyek a jelenlegi területalapú agrártámogatási rendszerben nem tartoznak a hasznosított mezőgazdasági területek közé (HMT), pl. mezsgyék, fasorok, mocsarak, vízállások.

A kezelési egységeknél gazdálkodási jelleg szerint csoportosítva meghatározzuk azon intézkedéseket, amelyeket a közösségi jelentőségű élőhely és/vagy a faj megőrzése érdekében javasunk, illetve az élőhelyfejlesztési lehetőségekre is kitérünk.

3.2.1. *Élőhelyek kezelése*

Külön jelenítjük meg a terület fenntartására vonatkozó *gazdálkodáshoz nem köthető* javaslatokat, illetve a *gazdálkodáshoz köthető* kezelési javaslatokat.

A kezelési javaslatokat elkülönítjük az élőhelytípusok és fajok megőrzése érdekében *kötelezően betartandó* előírásokra és *önkéntesen vállalható (választható)* előírás-javaslatokra.

A tervezési területen élőhelyi jellemzők és gazdálkodási-hasznosítási szempontok alapján az azonos kezelést igénylő élőhelyekre vonatkozóan 9-féle kezelési egységet határoltunk le. Ezen kezelési egységek a következők:

- KE-1: Mocsár/láp**
- KE-2: Üde természetközeli rét**
- KE-3: Jellegtelen gyep**
- KE-4: Természetközeli faállomány**
- KE-5: Faültetvény**
- KE-6: Mesterséges nyílt állóvíz**
- KE-7: Szántó**
- KE-8: Csatorna**
- KE-9: Egyéb (tanya, telephely, út)**

A kezelési egységek térképi lehatárolását és megjelenítését a *Mellékletben* található 5. számú térkép – *Kezelési egységek* tartalmazza.

A) *Gazdálkodáshoz nem köthető, általános javaslatok*
(a teljes területre, az összes kezelési egységre vonatkoznak)

Általános területrendezés, építésügy

- A területen állandó épület, nyári szállás, karám, újabb földút létesítéséhez a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóság előzetes természetvédelmi kezelői hozzájárulása javasolt.
- Szilárd burkolatú műút létesítése a területen nem támogatandó.

Bányászat

- Homok, föld kitermelés nem támogatandó;
 - o kivéve, ha szántóterületen végzett, jellemző talajvízszint alá nem hatoló kitermeléssel természetközeli állapotú élőhely kialakítására kerül sor a rekultivációt követően.

B) *Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok*

Egész területre vonatkozó, gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Vadászat, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, horgászat

- A tervezési terület által érintett vadgazdálkodási egységek érvényes vadgazdálkodási üzemtervei (azonosító számaik: 603510, 603520, 605610) értelmében a Natura 2000 területeken nem megengedett olyan tevékenységet folytatni, amely a jelölő fajok állományát és/vagy a jelölő élőhelytípus fennmaradását veszélyezteti.

- A vadgazdálkodási üzemterv természetvédelmi szempontú előírásainak értelmében előzetesen egyeztetni javasolt a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal minden olyan tevékenység végzése előtt, amely a fenti állapot bekövetkezését eredményezheti, de különösen az alábbi esetekben:
 - o a területen mesterséges fácán kibocsátás, nevelés;
 - o a területen mesterséges vízivad tenyésztés, nevelés, kibocsátás;
 - o vadászati, vadgazdálkodási célú élőhelyfejlesztés, vadföld kialakítása.
- Vadászati létesítmény, berendezés (les, cserkelőút, szóró, sózó, dagonya, stb.) elhelyezése a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetve javasolt.
- A létesítmény, berendezés kialakításakor ügyelni kell az adott területen található védett/jelölő fajok egyedeinek megóvására.
- A kialakítás során törekedni kell a területre/tájegységre jellemző anyagok alkalmazására, a berendezések tájba illesztésére.
- Vadgazdálkodással és vadászattal kapcsolatban kiemelendő a vad védelméről a vadgazdálkodásról valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény, annak vonatkozó előírásai: elsősorban: vad és élőhelyének védelme, vadászatra jogosult vad- és élőhelyvédelmi feladatai, vadászati idény és vadászati tilalmi idő, vadászati kíméleti terület, vadgazdálkodási tervek, vadkár megelőzése.
- Az erdőgazdálkodás főbb kapcsolódó, kiemelten az erdőterületeken keletkező tüzesetek megelőzése érdekében betartandó főbb hatályos jogszabályi előírásait az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény és az erdők tűz elleni védelméről szóló 4/2008. (VIII. 1.) ÖM rendelet tartalmazza. Elsősorban az erdő növényzetének, faállományának megóvása érdekében: a tüzesetek megelőzésével kapcsolatos előírások, a fokozott tűzveszély időszakára vonatkozó szabályok, az erdő tűz elleni védelmével kapcsolatos feltételek megteremtése, az erdőterületen található védett növénytársulásokban a teljes talaj-előkészítés és a vágásterületen az égetés csak növény-egészségügyi indokból vagy természeti kár megelőzése, illetve elhárítása miatt végezhető.
- Elsődlegesen a magán erdőgazdálkodók szerepvállalásának erősítése szaktanácsadás, célzott támogatási források révén. Ha a célzott támogatással sem indítható el az állomány tájba illő, őshonos erdő irányába, másodsorban – elegendő erőforrás rendelkezésre állása esetén (szakember, költségkeret a kezeléshez is) – az erdőterületek állami tulajdonba és nemzeti park igazgatósági vagyonkezelésbe vétele javasolt.
- A területen létesült és dinamikusan fejlődő horgászközpont infrastrukturális fejlesztéseit előzetesen egyeztetni szükséges a természetvédelmi célokkal.

Vízgazdálkodás

- Az élőhelyek fenntartását biztosító, vízgazdálkodással összefüggő kezelési javaslatokat az egyes kezelési egységeként külön „Vizes élőhely - V” kategóriában megjelenített előírások tartalmazzák.
- A kifejezetten vízgazdálkodást érintő kezelési előírás-javaslatokat a jellemzően vizes élőhelyeket, azokhoz kötődő fajok előfordulási területeit magába foglaló kezelési egységek előírásai tartalmazzák (KE-1: Mocsár/láp, KE-6: Mesterséges nyílt állóvíz, KE-8: Csatorna).
- A vízhasználatok engedélyezésénél (vízjogi, vízi létesítményi engedélyek) fontos a Natura 2000 területen kívül eső, de arra jelentős hatással bíró vízfolyások/szakaszok (kifejezetten csatornák, erek, patakok) esetében is figyelembe venni a természetvédelmi szempontokat, megvizsgálni a lehetséges hatásukat az érintett Natura 2000 területre.
- *Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv (OVGT):* a kezelési egységek vizekhez, vizes élőhelyekhez kötődő kezelései illeszkednek az OVGT kapcsolódó intézkedéseire. Az OVGT 6.3., illetve részletesen a 8.3. *Műszaki intézkedések* mellékletében szereplő egyedi intézkedések közül a területen az alábbiak a leginkább relevánsak:
 - o IP1. Területi agrár intézkedési csomag:
 - TA3: Vízvisszatartás belvíz-érzékeny területeken a belvízelvezető-rendszer használata nélkül, művelési mód és művelési ág váltással
 - TA5: A belvíz-rendszer módosítása a víz-visszatartás szempontjait figyelembe véve
 - o IP2. Vízfolyások ár- vagy hullámterére és az állóvizek parti sávjára vonatkozó intézkedési csomag:
 - HA2: Vízfolyások mellett vízvédelmi puffersáv kialakítása és fenntartása
 - HA3: Állóvizek part menti sávjában a vízvédelmi puffersáv kialakítása és fenntartása
 - o IP14: Károsodott, védett természeti területekkel kapcsolatos egyedi intézkedések:
 - VT3: Károsodott, víztől függő védett élőhelyek védelme, rehabilitációja érdekében a felszíni vízhasználatok érintő beavatkozások
 - VT6: Károsodott, állóvizektől függő élőhelyek védelme és rehabilitációja érdekében az állóvíz vízpótlása, illetve vízszintszabályozása
 - VT9: A természetvédelmi szempontú területi agrárintézkedések
- Vízgazdálkodási szabályozások
Vízügyi kezelő által jelzett, a Natura 2000 terület kezelése során betartandó hatályos vízgazdálkodási-vízügyi jogszabályok:
 - o csatornák és vízfolyások, parti sávját és medrét érintő bármilyen munkálatok esetén: a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló

tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó műszaki szabályokról szóló 30/2008 (XII. 31.) KvVM rendelet;

- o vizek kártételei elleni védekezésről valamint a vizek hasznosítását, védelmét szolgáló tevékenységek esetén:
 - a vizek kártételei elleni védekezés szabályairól szóló 232/1996. (XII. 26.) Kormány rendelet,
 - az árvíz és belvízvédekezésről szóló 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet,
 - a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó általános szabályokról szóló 147/2010. (IV. 29.) Kormány rendelet,
 - a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó műszaki szabályokról szóló 30/2008. (XII. 31.) KvVM rendelet;
- o fenntartási feladatok esetén: a vizek és a közcélú vízellátási létesítmények fenntartására vonatkozó feladatokról 120/1999. (VIII. 6.) Kormány rendelet.

C) *Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok*

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kezelési egység kódja: KE-1

Kezelési egység meghatározása: Mocsár/láp

Ide tartoznak a nádasok, zsombékoló sásosok, rekettyés fűzlápok is.

Kezelési egység megfeleltetése:.

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
1	B1	Nádas		
	B1xD5m	Nádas x Pataktéri és lápi magaskórósok		
	D2	Kékperjés rétek	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinia caerulea)

D2xD6xB1axRBxP2am	Kékperjés rétek x Ártéri és mocsári magaskórósok x Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások x Puhafás pionír és jellegtelen erdők x Üde cserjések	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
D3	Üde gyp	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
D34	Mocsárrétek	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei
D34xB1xRBm	Mocsárrétek x Nádas x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		
J4xD34m	Fűz-nyár ártéri erdők x Mocsárrétek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőrös (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
OCxRBxP2axD2m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők x Üde cserjések x Kékperjés rétek		
RAxU10xT10m	Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Tanyák, családi gazdaságok x Fiatal parlag és ugar		
T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
T1xU9xRAM	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Állóvizek x Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok		
U9xRBm	Állóvizek x Őshonos fajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén)
- mocsárréteken és kékperjés lápréteken extenzív gyepgazdálkodás folytatása: elsősorban mérsékelt legeltetés, esetleg (szárazabb részeken vagy időszakban) térben és időben szabályozott kaszálás, magas tarlóval és kímélő fűkaszával; indokolt esetben szárazzás is megengedhető
- célszerű lenne a magasabban fekvő kékperjés állományokban a kaszálás jelenlegi intenzitását és gyakoriságát csökkenteni

- kaszálási időpont és hagyásterület meghatározásának általános elve: minél korábbi időpontban történik a kaszálás, annál nagyobb arányban kell levágatlan hagyásterületet visszahagyni. Június 15. előtti kaszálás esetén 20%, táblaszegéllyel érintkező kaszátlan terület meghagyása parcellánként
- szárazúzásnál amennyiben nagy mennyiségű levágott növényi maradvány keletkezik, akkor annak mielőbbi eltávolítása szükséges (foltokban ne pusztuljon ki, romoljon le alatta a gyepek), kis mennyiségű levágott növényi anyagnál nem szükséges annak eltávolítása
- indokolt esetben a tisztítókaszálás helyettesíthető szárazúzással
- szomszédos szántóföldekről/tanyás mezőgazdasági területekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: élő takarmánynövény kultúrák, sekély és csökkentett menetszámú művelés, tápanyag és vegyszer használat csökkentése, táblaszegélyen gyepek puffer sáv szárazúzáva/kaszálva
- potenciálisan aratható nádas egy részének aratása
- tartósan/időszakosan vízborította részek kezeletlenül hagyása

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Gyepek:

A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-1
GY01	Felülvetés nem megengedett (megjegyzés: kivéve természetvédelmi célból, károsodott gyepek helyreállítása érdekében).
GY08	Dobkaszó és talaj meghajtású rendszerek, kezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett (megjegyzés: kivéve természetvédelmi célból, károsodott gyepek helyreállítása érdekében).
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fászfűszárúak mechanikus irtása kötelező (megjegyzés: az inváziós fászfűszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység)
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY63	Kaszáló sarjülegeltetése kizárólag szarvasmarhával és lóval lehetséges, amelyet a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY67	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.

GY68	Legeltethető állatfaj: juh.
GY70	Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY92	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY95	15-20% kaszátlan terület meghagyása parcellánként (megjegyzés: <i>a táblaszegéllyel érintkezve</i>)
GY98	A kaszátlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY102	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszátlan területbe bele tartozhatnak.
GY104	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból elvégezve</i>).
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V06	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén</i>).
V44	A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni.
V50	A nádas minimum 20-30%-át nem szabad learatni.
V56	A nádaratás csak fagyott talajon végezhető (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi céllal, nyílt vízfelület kialakításának elősegítésére</i>).
V67	A területet kezeletlenül kell fenntartani, mindennemű beavatkozás tilos.
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
SZ51	Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyepesedéssel.
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ54	Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A területen megjelenő víz megtartása alapvető feltétele az élőhely fejlesztésének (figyelembe véve a környező területeket is veszélyeztető havária helyzetek megelőzését). Általános elvként az életközösségek hosszú távú fenntartásához, jó ökológiai állapotához szükséges vízkészlet megőrzésére kell törekedni. A természetvédelmi célú vízkormányzás részleteinek kidolgozása az illetékes Alsó-Tisza-völgyi Vízügyi Igazgatósággal közösen történik, a vízjogi engedélyek módosítása révén.

Fontos lenne a beékelődő szántók növénytermesztési művelésének felhagyása és spontán (parlagon vagy lucernán keresztül) gyepesedéssel történő vizes vagy gyepes élőhellyé történő alakítása, az inváziós növényfajok (és veszélyes gyomfajok) irtását lehetőleg mechanikailag végezve (szárzúzás, kaszálás). Ezzel a jelölő fajok szempontjából kedvezőbb élőhely alakulhat ki, amely nem veszélyezteti a szomszédos védendő élőhelyeket.

Egyes, jellemzően vízborította területrészek beavatkozás, kezelés nélkül hagyása is szükséges lehet, megfelelő szukcessziós folyamatok esetén és amennyiben tájidegen faj inváziós veszélye nem fenyeget.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkal elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgőte (*Triturus dobrogicus*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), balogcsiga (*Vertigo angustior*)
- területen nem jelölő Natura 2000-es faj: mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- Kékperjés láprétek meszes, tözeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok és teret nyernek a szárazabb talajadottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is (pl. selyemkóró). A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő jelölő illetve egyéb Natura 2000-es állatfajokra is, így azok állománya is csökken. A szárazodás tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat a jelölő élőhelyek és fajok állományában.

A túllegeltetés (a koncentrált és mély rágás, fokozódó tiprás és trágyázás hatására) megváltoztatja a talaj és a növényzet szerkezetét, fajösszetételét (megőrzendő-állományalkotó növényfajok tűnhetnek el, nem kívánatos zsombékosodás indulhat el, vagy épp a zsombékok pusztulnak), és a hozzájuk kötődő állatfajok állományát is csökkenti (pl. lepkék). Hatása lokálisan jelentős lehet.

A legeltetés vagy kaszálás éveken keresztül elmaradása a védendő élőhelyekre veszélyes szukcessziós/inváziós folyamatot indíthat el, erősíthet föl – így adott esetben a jelölő élőhelyek leromlásához, fajok eltűnéséhez vezethet.

A növények és állatok érzékeny periódusában (pl. virágzás, szaporodás) végzett kaszálás, illetve az utána következő fűtáplálékban szegényebb időszak károsítja az állományokat, vagy

éppen segíti a gyomok maghozását, terjedését. A nyár közepi kaszálás egyes esetekben pedig fokozhatja a terület vízvesztését, az érzékenyebb növényfajokat visszavetheti (pl. sarjában az adott tápnövény nem fejlődik ki). A túl mélyen, alacsony tarlóval végzett gépi kaszálás, illetve a talajfelszín és a növények tövét károsító fűkasza géptípusok (dobos) visszaszorítják az erre érzékeny fajokat (pl. tömött bokréta, zsombékolók), csökken a sarjadásuk, talajfelszín éró bolygatásukkal pedig utat nyitnak a gyomoknak.

A kaszáláskor lábon hagyott részek (hagyásterületek) lehetővé teszik a megőrzendő növények maghozását, búvóhelyül-táplálékforrássul szolgálnak a védendő állatfajoknak és folyosóként szolgálnak a terjedésükhöz, mozgásukhoz. Elegendő nagyságuk, minden kaszáláskor való meghagyásuk, és lehetőleg a szegélyekkel, szomszédos területekkel való érintkezésük növeli a kedvező hatásukat. A kötelező tisztító kaszálás ezt a hatásukat gátolja, az őszre-télire eltüntetett hagyásterületek révén. A nagygépes (traktoros) fűkaszával végzett kaszáláskor-szárazúzáskor a vadriasztó lánc használata segíti az állatok menekülését, hasonlóan a zárványterület nélküli kaszálási mód is.

Kezelési egység kódja: KE-2

Kezelési egység meghatározása: Üde természetközeli rét

Ide tartoznak a helyenként mozaikoló, kisebb szárazgyep-foltok is.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
2	B5xD34xRBm	Nem zsombékoló magassárrétek x Mocsárrétek x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		
	D2	Kékperjés rétek	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
	D2xD6xB1axRBxP2am	Kékperjés rétek x Ártéri és mocsári magaskórósok x Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások x Puhafás pionír és jellegtelen erdők x Üde cserjések	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
	D2xH5	Kékperjés rétek x Sztyepprétek	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
	D2xOCxRB	Kékperjés rétek x Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
	D3	Üde gyep	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
	D34	Mocsárrétek	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei
	D34xB1xRBm	Mocsárrétek x Nádas x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		

D34xRBm	Mocsárrétek x Puhafás pionír és jellegtelen erdők	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei
D34xRBxB1m	Mocsárrétek x Puhafás pionír és jellegtelen erdők x Nádas	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei
H5b	Homoki sztyeprétek	6260	Pannon homoki gyepek
J4xD34m	Fűz-nyár ártéri erdők x Mocsárrétek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőrös (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
OB	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok		
OBxB5m	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok x Nem zombékoló magassárrétek		
OBxRBm	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		
OC	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok		
OC (/ T10)	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok (/ Fiatal parlag és ugar)		
OCxD34m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Mocsárrétek		
OCxRBxP2axD2m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők x Üde cserjések x Kékperjés rétek		
OCxT2m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák		
OCxU10	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Tanyák, családi gazdaságok		
RAxU10xT10m	Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Tanyák, családi gazdaságok x Fiatal parlag és ugar		
RBxP2axB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Üde és nedves cserjések x Nádas		
T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
T10	Fiatal parlag és ugar		
T1xU10m	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Tanyák, családi gazdaságok		
T1xU9xRAm	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Állóvizek x Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok		
U10xOC	Tanyák, családi gazdaságok x Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek		

	U10xRAXU9m	Tanyák, családi gazdaságok x Óshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Állóvizek		
	U10xT10m	Tanyák, családi gazdaságok x Fiatal parlag és ugar		
	U10xT1m	Tanyák, családi gazdaságok x Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén)
- kékperjés lápréteken és mocsárréteken extenzív gyepgazdálkodás folytatása: mérsékelt legeltetéssel vagy térben és időben szabályozott kaszálással (magas tarlóval és kímélő fűkaszával); indokolt esetben szárazzás is megengedhető
- célszerű lenne a magasabban fekvő kékperjés állományokban a kaszálás jelenlegi intenzitását és gyakoriságát csökkenteni
- kaszálási időpont és hagyásterület meghatározásának általános elve: minél korábbi időpontban történik a kaszálás, annál nagyobb arányban kell levágatlan hagyásterületet visszahagyni. Június 15. előtti kaszálás esetén 20%, táblaszegéllyel érintkező kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
- szárazzásnál amennyiben nagy mennyiségű levágott növényi maradvány keletkezik, akkor annak mielőbbi eltávolítása szükséges (foltokban ne pusztuljon ki, romoljon le alatta a gyep), kis mennyiségű levágott növényi anyagnál nem szükséges annak eltávolítás
- indokolt esetben a tisztítókaszálás helyettesíthető szárazzással
- szomszédos szántóföldekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: évelő takarmánynövény kultúrák, sekély és csökkentett menetszámú művelés, tápanyag és vegyszer használat csökkentése, táblaszegélyen gyepes puffer sáv szárazzáva/kaszálva

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Gyepek:

A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-2
GY01	Felülvetés nem megengedett (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból, károsodott gyepek helyreállítása érdekében</i>).
GY08	Dobkaszó és talaj meghajtású rendsodró, rendkezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból, károsodott gyepek helyreállítása érdekében</i>).
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fászfűszárúak mechanikus irtása kötelező (megjegyzés: <i>az inváziós fászfűszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység</i>).
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY63	Kaszáló sarjűlegeltetése kizárólag szarvasmarhával és lóval lehetséges, amelyet a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY67	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
GY68	Legeltethető állatfaj: juh.
GY70	Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepek állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY92	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY95	15-20% kaszátlan terület meghagyása parcellánként (megjegyzés: <i>a táblaszegéllyel érintkezve</i>).
GY98	A kaszátlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY102	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszátlan területbe bele tartozhatnak.
GY104	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges (megjegyzés: <i>kivéve természetvédelmi célból elvégezve</i>).
GY117	Éjszakai helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén</i>).
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetközeli erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós faj állománya esetén őshonos fászfűszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
SZ51	Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyepesedéssel.

SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ54	Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A területen megjelenő víz megtartása alapvető feltétele az élőhely fejlesztésének (figyelembe véve a környező területeket is veszélyeztető havária helyzetek megelőzését!). Általános elvként az életközösségek hosszútávú fenntartásához, jó ökológiai állapotához szükséges vízkészlet megőrzésére kell törekedni. A természetvédelmi célú vízkormányzás részleteinek kidolgozása az illetékes Alsó-Tisza-völgyi Vízügyi Igazgatósággal közösen történik, a vízjogi engedélyek módosítása révén.

Fontos lenne a beékelődő szántók növénytermesztési művelésének felhagyása és spontán gypesedéssel történő vizes vagy gyeses élőhelyé történő alakítása, az inváziós növényfajok (és veszélyes gyomfajok) irtását lehetőleg mechanikailag végezve (szárzúzás, kaszálás). Ezzel a jelölő fajok szempontjából kedvezőbb élőhely alakulhat ki, amely nem veszélyezteti a szomszédos védendő élőhelyeket.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkel elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), balogcsiga (*Vertigo angustior*), kiséfészű aszat (*Cirsium brachycephalum*)
- Kékperjés láprétek meszes, tözegecs vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok és teret nyernek a szárazabb talajadottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is (pl. selyemkóró). A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő jelölő illetve egyéb Natura 2000-es állatfajokra is, így azok állománya is csökken. A szárazodás tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat a jelölő élőhelyek és fajok állományaiban.

A túllegettetés (a koncentrált és mély rágás, fokozódó tiprás és trágyázás hatására) megváltoztatja a talaj és a növényzet szerkezetét, fajösszetételét (megőrzendő-állományalkotó növényfajok tűnhetnek el, nem kívánatos zombékosodás indulhat el, vagy épp a zombékok pusztulnak), és a hozzájuk kötődő állatfajok állományát is csökkenti (pl. lepkek). Hatása lokálisan jelentős lehet.

A legeltetés vagy kaszálás éveken keresztül elmaradása a védendő élőhelyekre veszélyes szukcessziós/inváziós folyamatot indíthat el, erősíthet föl – így adott esetben a jelölő élőhelyek leromlásához, fajok eltűnéséhez vezethet.

A növények és állatok érzékeny periódusában (pl. virágzás, szaporodás) végzett kaszálás, illetve az utána következő fűtáplálékban szegényebb időszak károsítja az állományokat, vagy éppen segíti a gyomok maghozását, terjedését. A nyár közepi kaszálás egyes esetekben pedig fokozhatja a terület vízvesztését, az érzékenyebb növényfajokat visszavetheti (pl. sarjában az adott tápnövény nem fejlődik ki). A túl mélyen, alacsony tarlóval végzett gépi kaszálás, illetve a talajfelszín és a növények tövét károsító fűkasza géptípusok (dobos) visszaszorítják az erre érzékeny fajokat (pl. tömött bokrák, zsombékolók), csökken a sarjadásuk, talajfelszín érő bolygatásukkal pedig utat nyitnak a gyomoknak.

A kaszáláskor lábon hagyott részek (hagyaásterületek) lehetővé teszik a megőrzendő növények maghozását, búvóhelyül-táplálékforrássá szolgálnak a védendő állatfajoknak és folyosóként szolgálnak a terjedésükhöz, mozgásukhoz. Elegendő nagyságuk, minden kaszáláskor való meghagyásuk, és lehetőleg a szegélyekkel, szomszédos területekkel való érintkezésük növeli a kedvező hatásukat. A kötelező tisztító kaszálás ezt a hatásukat gátolja, az ősze-télre eltüntetett hagyaásterületek révén. A nagygépes (traktoros) fűkaszával végzett kaszáláskor-szárazúzáskor a vadriasztó lánc használata segíti az állatok menekülését, hasonlóan a zárványterület nélküli kaszálási mód is.

Kezelési egység kódja: **KE-3**

Kezelési egység meghatározása: **Jellegtelen gyepek**

Ide tartoznak a vetett/felülvetett gyepek, óparlagok.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
3	OCxU10	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Tanyák, családi gazdaságok		
	T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
	T10	Fiatal parlag és ugar		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- fontos szerepük, hogy a környező intenzív mezőgazdasági hasznosítási területek felől megóvják a védendő képerjés lápréteket, mocsárréteket és égereseket, tompítják a szomszédos szántók, tanyák és állattartó telep tápanyag- és vegyszerterhelését
- másrészt egy szukcessziós folyamat kezdeti szakaszában lévő gyepek élőhelyek, amelyek teret adhatnak a védendő fajok terjeszkedésének

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén), szomszédos védendő élőhelyekkel kapcsolatban lévő talaj-vízháztartásuk miatt
- a gyepeken extenzív gyepgazdálkodás folytatása: legeltetéssel vagy térben és időben szabályozott kaszálással; indokolt esetben szárazítás is megengedhető
- kaszálási időpont és hagyásterület meghatározásának általános elve: minél korábbi időpontban történik a kaszálás, annál nagyobb arányban kell levágatlan hagyásterületet visszahagyni
- szárazításnál amennyiben nagy mennyiségű levágott növényi maradvány keletkezik, akkor annak mielőbbi eltávolítása szükséges (foltokban ne pusztuljon ki, romoljon le alatta a gyepe), kis mennyiségű levágott növényi anyagnál nem szükséges annak eltávolítás
- indokolt esetben a tisztítókaszálás helyettesíthető szárazítással
- átalakuló szántóföldekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: spontán gypesedésük elősegítése, mechanikai ápolással kezelve

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Gyepek:

A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-3
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező <i>(megjegyzés: az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység)</i> .
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY67	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
GY68	Legeltethető állatfaj: juh.
GY70	Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).
GY95	15-20% kaszátlan terület meghagyása parcellánként <i>(megjegyzés: a táblaszegéellyel érintkezve)</i> .
GY98	A kaszátlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY102	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszátlan területbe bele tartozhatnak.

GY104	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges (megjegyzés: kivéve természetvédelmi célból elvégezve).
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karamok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: kivéve havária helyzet esetén).
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetsterű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges).
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A területen megjelenő víz megtartása alapvető feltétele az élőhely fejlesztésének (figyelembe véve a környező területeket is veszélyeztető havária helyzetek megelőzését!). Általános elvként az életközösségek hosszútávú fenntartásához, jó ökológiai állapotához szükséges vízkészlet megőrzésére kell törekedni. A természetvédelmi célú vízkormányzás részleteinek kidolgozása az illetékes Alsó-Tisza-völgyi Vízügyi Igazgatósággal közösen történik, a vízjogi engedélyek módosítása révén.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkal elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- közvetetten mint puffer területek óvják: nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), balogcsiga (*Vertigo angustior*), kiscsészű aszat (*Cirsium brachycephalum*)
- közvetetten mint puffer területek óvják: Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok és teret nyernek a szárazabb talajadottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is (pl. selyemkóró). A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő jelölő illetve egyéb Natura 2000-es állatfajokra is, így azok állománya is csökken. A szárazodás tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat a jelölő élőhelyek és fajok állományában.

A túllegeltetés (a koncentrált és mély rágás, fokozódó tiprás és trágyázás hatására) megváltoztatja a talaj és a növényzet szerkezetét, fajösszetételét (megőrzendő-állományalkotó

növényfajok tűnhetnek el, nem kívánatos zsombékosodás indulhat el, vagy épp a zsombékok pusztulnak), és a hozzájuk kötődő állatfajok állományát is csökkenti (pl. lepkék). Hatása lokálisan jelentős lehet.

A legeltetés vagy kaszálás éveken keresztül elmaradása a védendő élőhelyekre veszélyes szukcessziós/inváziós folyamatot indíthat el, erősíthet föl – így adott esetben a jelölő élőhelyek leromlásához, fajok eltűnéséhez vezethet.

A növények és állatok érzékeny periódusában (pl. virágzás, szaporodás) végzett kaszálás, illetve az utána következő fűtáplálékban szegényebb időszak károsítja az állományokat, vagy éppen segíti a gyomok maghozását, terjedését. A nyár közepi kaszálás egyes esetekben pedig fokozhatja a terület vízvesztését, az érzékenyebb növényfajokat visszavetheti (pl. sarjában az adott tápnövény nem fejlődik ki). A túl mélyen, alacsony tarlóval végzett gépi kaszálás, illetve a talajfelszín és a növények tövét károsító fűkasza géptípusok (dobos) visszaszorítják az erre érzékeny fajokat (pl. tömött bokrúak, zsombékolók), csökken a sarjadásuk, talajfelszín éró bolygatásukkal pedig utat nyitnak a gyomoknak.

A kaszáláskor lábon hagyott részek (hagyásterületek) lehetővé teszik a megőrzendő növények maghozását, búvóhelyül-táplálékforrássul szolgálnak a védendő állatfajoknak és folyosóként szolgálnak a terjedésükhöz, mozgásukhoz. Elegendő nagyságuk, minden kaszáláskor való meghagyásuk, és lehetőleg a szegélyekkel, szomszédos területekkel való érintkezésük növeli a kedvező hatásukat. A kötelező tisztító kaszálás ezt a hatásukat gátolja, az őszre-télire eltüntetett hagyásterületek révén. A nagygépes (traktoros) fűkaszával végzett kaszáláskor-szárazúzáskor a vadriasztó lánc használata segíti az állatok menekülését, hasonlóan a zárványterület nélküli kaszálási mód is.

Kezelési egység kódja: **KE-4**

Kezelési egység meghatározása: **Természetközeli faállomány**

Ide tartoznak az üzemtervezett erdőterület részét nem alkotó kisebb facsoportok is (köztük hazai nyár állományok - elsősorban fehér nyár */Populus alba/* és rezgő nyár */Populus tremula/*).

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
4	D2	Kékperjés rétek	6410	Kékperjés láprétek meszes, tözegecs vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
	D2xOCxRB	Kékperjés rétek x Jellegtelen száraz-vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők	6410	Kékperjés láprétek meszes, tözegecs vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
	D34xP2axRBm	Mocsárrétek x Üde cserjések x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		
	J4xD34m	Fűz-nyár ártéri erdők x Mocsárrétek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kóris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

RAxU10xT10m	Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Tanyák, családi gazdaságok x Fiatal parlag és ugar		
RB	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők		
RBxOBxB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Jellegtelen üde gyepek x Nádas		
RBxP2axB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Üde és nedves cserjések x Nádas		
RBxU9xB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Állóvizek x Nádas		
RC	Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők		
U10xRAxU9m	Tanyák, családi gazdaságok x Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Állóvizek		
U9xRBm	Állóvizek x Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén)
- természetközeli erdőkben, faállományokban alapvető a tájidegen fa- és cserjefajok ültetésének elkerülése, helyettük a termőhelynek megfelelő őshonos fajokat ajánlott alkalmazni (védtett természeti területeken a Természetvédelmi Törvény /1996. LIII. Tv./ tiltja a nem őshonos fafajok alkalmazását az erdőtelepítésben)
- ápolás és kitermelés-véghasználat során a talajt és az őshonos egyedeket, a fák egészségét és az erdei mikroélőhelyeket védő, heterogén tér- és korszerkezetet illetve holtfa jelenlétét biztosító módszerek alkalmazása javasolt
- inváziós növényfajok (elsősorban zöld juhar) visszaszorítása, lehetőleg mechanikai úton; az inváziós fásszárúak kötelező irtása erdős kezelési egységeknél bejelentés-köteles tevékenység

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Erdők:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet: Bugaci körzet – 47/2014. (IV. 24.) FM rendelet

- körzeti erdőterv: a területnek jelenleg nincs érvényes körzeti erdőterve (az előző 2013.12.31-ig volt hatályos), most került tervezésre kiadásra

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-4
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E52	Őshonos fafajú faállomány táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajokkal történő felújítása.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása.
E58	Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E78	A természetvédelmi szempontból értékes gyepterületekkel érintkező állományok esetében a nemzeti park igazgatósággal egyeztetett szélességben erdőszegély kialakítása.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén</i>).
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészén a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A jelenlegi erdőterv 8,4 ha területen javasol őshonos hazai nyár távlati célállományt, így a tulajdonosokkal történő egyeztetés során érdemes lehet – megfelelő kompenzáció mellett, a termőhely feltárási adatok függvényében – lehetőleg őshonos fafajokkal történő erdőfelújítást javasolni.

Fásszárú inváziós fajok

Elsősorban az inváziós fafajok ivaros szaporodásra képes egyedeinek jelenléte jelent veszélyt: az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*) és a zöldjuhar (*Acer negundo*) esetében veszélyeztető tényezőként elsősorban a nőivarú egyedek értékelhetők; ezen fajok egyedeinek tömeges jelenléte miatt érdemes első beavatkozásként a szükséges lépéseket a nőivarú egyedekre irányítani.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkal elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- közvetlenül érintett jelölő faj nincs
- Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/
- közvetetten, az inváziós növényfajok szomszédos jelölő élőhelyek felé történő terjedésének csökkentésével: Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A holtfa meg hagyása és a többszintes állományszerkezet kialakítása csak az árvízvédelmi érdekekkel összhangban történhet. A kevés magas természetességű erdőállomány előbbiek szerinti kezelése nem okoz érdemi árvízvédelmi problémát, emellett viszont a hullámtér érdességének csökkentését, a faültetvények kiterjedésének akár drasztikus lejjebb szorítását a természetvédelem támogatja (helyükön a hidrológiai viszonyokhoz igazított gyephasználattal, vizes élőhelyek kialakításával.)

Szükséges az erdő telepítésénél és felújításánál az esetlegesen alkalmazott tájidegen fafajok elkülönített kezelése aszerint, hogy azok nem viselkednek inváziós fajként (pl. nemesített nyár /*Populus x ssp.*/), vagy inváziós fajként viselkednek (pl. amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/, zöldjuhar /*Acer negundo*/).

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok-életközösségek és teret nyernek a szárazabb talaj adottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is. A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő védendő állatfajokra is, így azok állománya is csökken. Tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat

A tájidegen fafajokkal végzett telepítés vagy felújítás, a nem megfelelően végzett ápolás és véghasználat (pl. tarvágás) veszélyezteti a természetközeli faállományok megőrzését. Kiszorítja a tájhonos egyedeket illetve az elegyfákat, nem teszi lehetővé az erdei mikroélőhelyeket létrehozó heterogén tér- és korszerkezetet, illetve nem biztosítja holtfák

jelenlétét. Állományaik egybefüggősége csökken (feldarabolódnak, elszakadnak egymástól) – így a nagyobb hosszúságú szélső részeiken sérülékenyebbé válnak a szomszédos részek felől érkező állomány- és tájidegen vagy inváziós növényfajok betörésére (pl. zöld juhar), amelyek kiszorítják a tájhonos fa- és cserjefajokat, illetve a hozzájuk kötődő élővilágot.

Kezelési egység kódja: KE-5

Kezelési egység meghatározása: Faültetvény

A KE-4 kezelési egységbe nem tartozó faállományok, faültetvények.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
5	RB	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők		
	RBxU9xB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Állóvizek x Nádas		
	RC	Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők		
	S2	Nemesnyárasok		
	T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
	T1xU10m	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Tanyák, családi gazdaságok		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén), szomszédos védendő élőhelyekkel kapcsolatban lévő talaj-vízháztartásuk miatt
- felújításuk során kedvező lenne a termőhelynek megfelelő őshonos fa- és cserjefajok alkalmazása, állományaik fokozatos lecserélése ezen fajokra (védett természeti területeken a Természetvédelmi Törvény /1996. LIII. Tv./ tiltja a nem őshonos fafajok alkalmazását az erdőtelepítésben); vagy olyan fafajokra, melyek nem veszélyeztetik a jelölő élőhelyek megmaradását, természetességének a megőrzését, javítását
- ezen állományokkal érintkező, szomszédos védendő élőhelyek (égeresek, kékperjés láprétek és mocsárrétek) érdekében fontos az innen terjedő inváziós növényfajok (elsősorban zöld juhar, selyemkóró) terjedésének megakadályozása, állományon belüli

visszaszorítása, lehetőleg mechanikai úton; az inváziós fásszárúak kötelező irtása erdős kezelési egységeknél bejelentés-köteles tevékenység

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Erdők:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet: Bugaci körzet – 47/2014. (IV. 24.) FM rendelet
- körzeti erdőterv: a területnek jelenleg nincs érvényes körzeti erdőterve (az előző 2013.12.31-ig volt hatályos), most került tervezésre kiadásra

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-5
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása (megjegyzés: <i>kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges</i>).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E58	Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során a természetes cserje- és lágyszárú szint kímélete, valamint a talajtakaró megóvása.
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhely honos fafajok minden egyedének meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E78	A természetvédelmi szempontból értékes gyepterületekkel érintkező állományok esetében a nemzeti park igazgatósággal egyeztetett szélességben erdőszegély kialakítása.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén</i>).

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Tekintettel arra, hogy a jelenlegi körzeti erdőterv a távlati faállománytípust is hasonló kultúrerdőként definiálja, a tulajdonosokkal történő egyeztetés során érdemes lehet – megfelelő kompenzáció mellett, a termőhely feltárási adatok függvényében – az őshonos fafajokkal történő erdősítést javasolni.

Fásszárú inváziós fajok

Elsősorban az inváziós fafajok ivaros szaporodásra képes egyedeinek jelenléte jelent veszélyt: az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*) és a zöldjuhar (*Acer negundo*) esetében veszélyeztető tényezőként elsősorban a nőivarú egyedek értékelhetők; ezen fajok egyedeinek tömeges jelenléte miatt érdemes első beavatkozásként a szükséges lépéseket a nőivarú egyedekre irányítani.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkel elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- közvetlenül érintett jelölő faj nincs
- közvetetten, az inváziós növényfajok szomszédos jelölő élőhelyek felé történő terjedésének csökkentésével: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/; Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

Az inváziós tájidegen fajok kiszorítják az őshonos fa- és cserjefajokat, illetve térfoglalásukkal a jelölő élőhelyeket kiterjedését is csökkentik. Életközösségük jellemzően szegényesebb mint a kiszorított füves élőhelyeké, nem találják meg bennük a védendő növény- és állatfajok az életfeltételeiket, így állományuk csökken.

Szükséges az erdő telepítésénél és felújításánál az esetlegesen alkalmazott tájidegen fafajok elkülönített kezelése aszerint, hogy azok nem viselkednek inváziós fajként (pl. nemesített nyár /*Populus x ssp.*/), vagy inváziós fajként viselkednek (pl. amerikai kőris /*Fraxinus pennsylvanica*/, zöldjuhar /*Acer negundo*/).

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok és teret nyernek a szárazabb talajadottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is (pl. selyemkóró). A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő jelölő illetve egyéb Natura 2000-es állatfajokra is, így azok állománya is csökken. A szárazodás tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat a jelölő élőhelyek és fajok állományaiban.

Kezelési egység kódja: KE-6**Kezelési egység meghatározása: Mesterséges nyílt állóvíz**

Halastó, horgásztavak.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
6	OB	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok		
	OBxRBm	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		
	RBxOBxB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Jellegtelen üde gyepek x Nádas		
	RBxU9xB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Állóvizek x Nádas		
	T1xU9xRAm	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Állóvizek x Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok		
	U10xRAxU9m	Tanyák, családi gazdaságok x Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Állóvizek		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- alapvetően természetvédelmi szempontokat figyelembe vevő horgászati (halászati) hasznosítás: tájidegen, inváziós halfajok telepítésének mellőzése (kapcsolódó élővizekbe való kijutásuk elkerülése érdekében)
- vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén), szomszédos védendő élőhelyekkel kapcsolatban lévő talaj-vízháztartásuk miatt
- gátakon, partmenti részeken, szomszédos gyepes részeken az inváziós növényfajok visszaszorítása, terjedésük megelőzése (lehetőleg mechanikai módszerekkel: szárzúzás, kaszálás).

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:**Kötelezően betartandó előírások:**

Nincs kötelezően betartandó előírás.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-6
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező <i>(megjegyzés: az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység)</i>
V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minősítésű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V06	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás.
V07	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
V16	A halastavak medrének kotrásából származó iszap a parton nem deponálható, azt a területéről el kell szállítani.
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos <i>(megjegyzés: kivéve havária helyzet esetén)</i> .
V44	A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni.
V56	A nádaratás csak fagyott talajon végezhető <i>(megjegyzés: kivéve természetvédelmi céllal, nyílt vízfelület kialakításának elősegítésére)</i> .
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természet szerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása <i>(megjegyzés: kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges)</i> .
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Nincs élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslat.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkel elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), réti csík (*Misgurnus fossilis*)
- területen nem jelölő Natura 2000-es faj: mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- közvetetten, a vízviszonyok megváltozásával a szomszédos élőhelyekre való hatása révén: nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), balogcsiga (*Vertigo angustior*)

- közvetetten, a vízviszonyok megváltozásával a szomszédos élőhelyekre való hatása révén: Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok és teret nyernek a szárazabb talajadottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is (pl. selyemkóró). A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő jelölő illetve egyéb Natura 2000-es állatfajokra is, így azok állománya is csökken. A szárazodás tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat a jelölő élőhelyek és fajok állományában.

A vízhiányos időszakokban a vízmegőrzés, a célzott vízkormányzás és vízfelület biztosítás lehetővé teszi a kétéltűek-hüllők és halak számára fontos nyílt vizű és állandó vízterű területek kialakítását és folyamatos fenntartását (csatornák, tavak, nyílt vízfelszínű mocsárrészek). A felszíni vizek kezelése során a parti részt és a medret érintő mechanikai beavatkozások ronthatják a fajok életfeltételeit (pl. partrendezés, kotrás). Ezt csökkentheti a mederkotrás helyetti hínárkaszás alkalmazása, és az elengedhetetlen beavatkozások szaporodási időn kívüli elvégzése. Felszíni vizek (csatorna, tó, vízállás) partmenti részeinek (töltés, gát) kezelésénél fontos, hogy szennyezőanyag (pl. növényvédőszer, munkagépekből üzem- és kenőanyag) és trágya ne juthasson az vízbe, és szántókkal való közvetlen érintkezés esetén elegendő szélességű (min. 5 méter) gyeper puffersáv kialakítása indokolt hosszútávon (lehetőleg mechanikai műveléssel ápolva).

Kezelési egység kódja: KE-7

Kezelési egység meghatározása: Szántó

Ide tartoznak a szántó területek.

Kezelési egység megfeleltetése:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
7	OC	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok		
	OCxT2m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák		
	T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
	T10	Fiatal parlag és ugar		

T1xU10m	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Tanyák, családi gazdaságok		
T2	Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák		
U10xOC	Tanyák, családi gazdaságok x Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek		
U10xT10m	Tanyák, családi gazdaságok x Fiatal parlag és ugar		
U10xT1m	Tanyák, családi gazdaságok x Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás: víz megőrzése az évjárat csapadékviszonyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén), szomszédos védendő élőhelyekkel kapcsolatban lévő talaj-vízháztartásuk miatt
- a szántók erdősítése nem cél (mert csökkenti a felszíni lefolyást a vizes élőhelyek vízgyűjtőterületén) – gyepesítésük vagy vizes élőhelyé alakításuk előnyt élvez
- szántóföldekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: évelő takarmánynövény kultúrák, sekély és csökkentett menetszámú művelés, tápanyag és vegyszer használat csökkentése, táblaszegélyen gyepes puffertsáv szárazúzva/kaszálva
- inváziós növényfajok visszaszorítása (elsősorban selyemkóró), lehetőleg mechanikai úton; az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Nincs kötelezően betartandó előírás.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-7
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos (megjegyzés: <i>kivéve havária helyzet esetén</i>).
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
SZ15	A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.

SZ17	Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.
SZ21	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
SZ32	5 évente legfeljebb egyszer végezhető középmező lazítás, maximum 25 cm mélységben.
SZ36	Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 170 kg/ha/év mértéket.
SZ46	Melioráció tilos.
SZ51	Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyepesedéssel.
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ53	Szántó füves élőhelyé alakítása spontán felhagyással.
SZ63	Tájidegen fűmagkeverékekkel történő vetés tilos.
SZ65	A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
SZ67	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyp kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A területen megjelenő víz megtartása alapvető feltétele az élőhely fejlesztésének, elsősorban a spontán gyepesedések elősegítése érdekében (figyelembe véve a környező területeket is veszélyeztető havária helyzetek megelőzését!). Általános elvként az életközösségek hosszútávú fenntartásához, jó ökológiai állapotához szükséges vízkészlet megőrzésére kell törekedni. A természetvédelmi célú vízkormányzás részleteinek kidolgozása az illetékes Alsó-Tisza-völgyi Vízügyi Igazgatósággal közösen történik, a vízjogi engedélyek módosítása révén.

Fontos lenne a szántók növénytermesztési művelésének felhagyása, parlagon keresztüli spontán gyepesedéssel történő vizes vagy gyepes élőhelyé történő alakítása, az inváziós növényfajok (és veszélyes gyomfajok) irtását lehetőleg mechanikailag végezve (szárazzás, kaszálás). Ezzel a jelölő fajok szempontjából kedvezőbb élőhely alakulhat ki, amely nem veszélyezteti a szomszédos védendő élőhelyeket.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkal elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- közvetett hatások révén: vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), réti csík (*Misgurnus fossilis*)

- közvetett hatások révén: Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A víz elvezetése a területéről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok és teret nyernek a szárazabb talajadottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is (pl. selyemkóró). A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő jelölő illetve egyéb Natura 2000-es állatfajokra is, így azok állománya is csökken. A szárazodás tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat a jelölő élőhelyek és fajok állományaiban.

A szántóföldekről/tanyás mezőgazdasági területekről a szomszédos védendő élőhelyek, illetve felszíni és talajvizek felé történő trágya (nitrogén, foszfor) és növényvédőszer (gyomirtó, gombaölő, rovarirtó) bemosódás/elsodródás veszélyezteti a talaj és víz tápanyagszintjére érzékeny növényfajokat (kiszáradó aszat), nitrogén kedvelő gyomok felszaporodását okozhatja, jelentősen megváltoztathatja a vizek tápanyagszintjét (algásodás, vízinövények egyoldalú felszaporodása) és méregként károsíthatja a vízi élővilágot /vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*). Ezen anyagok felhasználásának csökkentése szükséges (intenzív növénykultúra elhagyása, integrált vagy ökológiai növényvédelem és tápanyagpótlás), illetve a bejutásuk megakadályozása (csökkentett és sekély talajművelés, védőtávolság, gyepek/fás mechanikailag kezelt puffervonal).

Kezelési egység kódja: KE-8

Kezelési egység meghatározása: Csatorna

Csatornák, erek.

Kezelési egység megfeleltetése:

(csatornák, erek partmenti részével közvetlenül érintkező, kapcsolatban álló szomszédos területek!)

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
8	D2	Kékperjés rétek	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)
	D2xOCxRB	Kékperjés rétek x Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)
	D3	Üde gyepek	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)
	D34	Mocsárrétek	6440	Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei

D34xB1xRBm	Mocsárrétek x Nádas x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		
D34xRBm	Mocsárrétek x Puhafás pionír és jellegtelen erdők	6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei
H5b	Homoki sztyeprétek	6260	Pannon homoki gyepek
J4xD34m	Fűz-nyár ártéri erdők x Mocsárrétek	91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
OB	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok		
OBxB5m	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok x Nem zsombékoló magassárrétek		
OBxRBm	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		
OC	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok		
OCxD34m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Mocsárrétek		
OCxRBxP2axD2m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők x Üde cserjések x Kékperjés rétek		
OCxT2m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák		
RB	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők		
RBxOBxB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Jellegtelen üde gyepek x Nádas		
RBxP2axB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Üde és nedves cserjések x Nádas		
RBxU9xB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Állóvizek x Nádas		
S2	Nemesnyárasok		
T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
T10	Fiatal parlag és ugar		
U10xRAxU9m	Tanyák, családi gazdaságok x Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Állóvizek		
U10xT1m	Tanyák, családi gazdaságok x Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
U9xRBm	Állóvizek x Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- vízkormányzás, vízelvezetés: a teljes tervezési területen alapvető fontosságú, az évjárat csapadékviszonyaitól függő vízmegőrzés és vízkormányzás: vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén; a csatornák hatása jelentős: szomszédos védendő jelölő élőhelyekkel szoros kapcsolatban van a vízkészletük és vízforgalmuk
- partrendezés, kotrás mellőzése, vagy szakaszos elvégzése, de mindenképp szaporodási időszakon kívüli végrehajtása; kotrás helyett hínárkaszás végzése (egyedi esetben a természetvédelmi érdekekkel megegyező kotrás a nemzeti park igazgatósággal való előzetes egyeztetés alapján végezhető)
- védelmet nyújtó öblök, meder kiszélesítések kialakítása és mederbolygatás nélküli fenntartásuk, nyíltvízű részek fenntartása (hínárkaszás)
- meglévő csatornák átalakítása során az új típusú, sekély csatorna-mederszelvény kialakítása támogatandó (részletesen a 3.2.2. *Élőhely-rekonstrukció, élőhelyfejlesztés* című fejezetben)
- gátakon, partmenti részeken, szomszédos gyepek részeken az inváziós növényfajok visszaszorítása, terjedésük megelőzése (lehetőleg mechanikai módszerekkel: szárazítás, kaszálás, cserjeirtás); cserjeirtás vegetációs időn kívüli elvégzése a talaj bolygatását kerülve; az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység
- gátakon, partmenti részeken tápanyagpótlás és növényvédőszer (kiemelten gyomirtók) használata kerülendő; érintkező szántóföldeken célszerű lenne mechanikailag ápolt gyepek puffersáv kialakítása
- megfelelő átfogó megoldás lenne, ha természetvédelmi szempontú javaslat készülne a vízjogi üzemeltetési engedélyek módosítására (a vízügyi kezelővel partnerségben), amely a vízmegőrzési igényt parametrizálja, engedélybe építhetővé teszi

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Gyepek:

A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.

Erdők:

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet: Bugaci körzet – 47/2014. (IV. 24.) FM rendelet
- körzeti erdőterv: a területnek jelenleg nincs érvényes körzeti erdőterve (az előző 2013.12.31-ig volt hatályos), most került tervezésre kiadásra

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-8
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező <i>(megjegyzés: az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység).</i>
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minősítésű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V07	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos <i>(megjegyzés: kivéve havária helyzet esetén).</i>
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetsterű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása <i>(megjegyzés: kerülendő; vagy inváziós fafaj állománya esetén őshonos fásszárúakból legalább 20 méter széles védősáv telepítése szükséges).</i>
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.

A tervezési területen a fenti táblázatban szereplő előírás-javaslatok közül a (megjegyzés: ...) kiegészítéssel pontosított változatokat javasoljuk, amelyekkel a természetvédelmi szempontok jobban illeszkednek a térségi gazdálkodási lehetőségekhez az eredményesebb területkezelés érdekében.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A területen megjelenő víz megtartása alapvető feltétele a jelölő élőhelyek fejlesztésének (figyelembe véve a környező területeket is veszélyeztető havária helyzetek megelőzését!); *megjegyzés: a vízügyi kezelő szükségesnek tartja a belvízcsatorna funkció megőrzését.* Általános elvként az életközösségek hosszútávú fenntartásához, jó ökológiai állapotához szükséges vízkészlet megőrzésére kell törekedni. A természetvédelmi célú vízkormányzás részleteinek kidolgozása az illetékes Alsó-Tisza-völgyi Vízügyi Igazgatósággal közösen történik, a vízjogi engedélyek módosítása révén.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkal elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgőte (*Triturus dobrogicus*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), balogcsiga (*Vertigo angustior*)
- területen nem jelölő Natura 2000-es faj: mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- közvetetten, a vízviszonyok megváltozásával a szomszédos élőhelyekre való hatása révén: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/; Kékperjés láprétek

meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/;
Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A vízhiányos időszakokban a vízmegőrzés, a célzott vízkormányzás és vízfelület biztosítás lehetővé teszi a kétéltűek-hüllők és halak számára fontos nyílt vizű és állandó vízterű területek kialakítását és folyamatos fenntartását (csatornák, tavak, nyílt vízfelszínű mocsárrészek). A felszíni vizek kezelése során a parti részt és a medret érintő mechanikai beavatkozások ronthatják a fajok életfeltételeit (pl. partrendezés, kotrás). Ezt csökkentheti a mederkotrás helyetti hínárkaszás alkalmazása, és az elengedhetetlen beavatkozások szaporodási időn kívüli elvégzése. Felszíni vizek (csatorna, tó, vízállás) partmenti részeinek (töltés, gát) kezelésénél fontos, hogy szennyezőanyag (pl. növényvédőszer, munkagépekből üzem- és kenőanyag) és trágya ne juthasson az vízbe, és szántókkal való közvetlen érintkezés esetén elegendő szélességű (min. 5 méter) gyepes puffertáv kialakítása indokolt hosszútávon (lehetőleg mechanikai műveléssel ápolva). A víz elvezetése a területről, a szárazodás alapján teszi tönkre a megőrzendő élőhelyek növényzetét, kiszorulnak a vízhez/talaj vízállapotához kötődő fajok és teret nyernek a szárazabb talajadottságokat elviselő fajok, köztük az inváziós tájidegen növények is (pl. selyemkóró). A növényzet fajösszetétele mellett a szerkezete és a borítása is változik, amelyek közvetlenül kihatnak az adott növényzethez (tápnövény, szaporodóhely) kötődő jelölő illetve egyéb Natura 2000-es állatfajokra is, így azok állománya is csökken. A szárazodás tartós vagy visszafordíthatatlan károsodást okozhat a jelölő élőhelyek és fajok állományaiban.

Kezelési egység kódja: KE-9

Kezelési egység meghatározása: Egyéb (tanya, telephely, út)

Ide tartoznak a tanyák, telephelyek, utak mellett a tanyák körüli kisparcellás, komplex mezőgazdasági területek is. Egyes esetekben a kezelési egységbe tartozó területrészek közvetlenül határosak jelölő élőhelyekkel, ekkor használatuk-kezelésük fokozott figyelmet igényel (átterjedő hatások, elsodródás, szivárgás, nyomvonalak, stb.).

Kezelési egység megfeleltetése:

A kezelési egységen belül nem található Natura 2000 élőhelyek, de a tanyák, telephelyek területei egyes esetekben közvetlenül érintkeznek más kezelési egységhez tartozó Natura 2000 élőhelyekkel, melyek az alábbiak:

Kezelési egység	ÁNÉR 2011 élőhely kód	ÁNÉR 2011 élőhely megnevezés	Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhely megnevezés
9	D2	Kékperjés rétek	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)
	D2xOCxRB	Kékperjés rétek x Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők	6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>)
	H5b	Homoki sztyeprétek	6260	Pannon homoki gyepek

J4xD34m	Fűz-nyár ártéri erdők x Mocsárrétek	91E0	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőrös (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
OBxB5m	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok x Nem zsombékoló magassárrétek		
OBxRBm	Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok x Puhafás pionír és jellegtelen erdők		
OCxD34m	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Mocsárrétek		
OCxU10	Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok x Tanyák, családi gazdaságok		
RAxU10xT10m	Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Tanyák, családi gazdaságok x Fiatal parlag és ugar		
RBxU9xB1m	Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők x Állóvizek x Nádas		
RC	Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők		
S2	Nemesnyárasok		
T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		
T10	Fiatal parlag és ugar		
T1xU10m	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák x Tanyák, családi gazdaságok		
T2	Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák		
U10	Tanyák, családi gazdaságok		
U10xOC	Tanyák, családi gazdaságok x Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek		
U10xRAxU9m	Tanyák, családi gazdaságok x Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok x Állóvizek		
U10xT10m	Tanyák, családi gazdaságok x Fiatal parlag és ugar		
U10xT1m	Tanyák, családi gazdaságok x Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák		

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célkitűzések, elérendő állapotok szempontjából legkedvezőbb kezelési eljárások:

- természetvédelmi szempontú vízkormányzás a jelölő élőhelyekkel érintkező területrészek: víz megőrzése az évjárat csapadékvizszojnyaitól függően (vízelvezetés csak természetvédelmi indokkal, vagy havária helyzet esetén), a szomszédos védendő élőhelyekkel kapcsolatban lévő talaj-vízháztartásuk miatt

- egyes szántóknál indokolt esetben (pl. legeltetési állattartásra történő átállás, állomány bővítése, ültetvény felszámolása) javasolt a szántóföldek növénytermesztési művelésének felhagyása: parlagon keresztüli spontán gyepesedése vagy spontán vizes élőhely kialakulása, mechanikai gyomirtással kezelve (szárazítás, kaszálás, legeltetés)
- szántóföldekről a tápanyag- és vegyszerbemosódás és gyomterhelés csökkentése: évelő takarmánynövény kultúrák, sekély és csökkentett menetszámú művelés, tápanyag és vegyszer használat csökkentése, táblaszegélyen gyepes pufferek szárazítás/kaszálva
- pontszerű talaj, talajvízszennyezések megelőzése: depónia és tartós lerakatok (pl. trágya, silótakarmány, melléktermék) elhelyezése a szomszédos jelölő élőhelytől vagy felszíni víztől minél távolabb, a vízjárás viszonyok figyelembe vételével történjen (előzetes nemzeti park igazgatósági egyeztetéssel)

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

Nincs érvényben kötelezően betartandó előírás a kezelési egységre vonatkozóan.

Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	KE-9
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
SZ15	A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ36	Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 170 kg/ha/év mértéket.
SZ51	Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyepesedéssel.
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ53	Szántó füves élőhelyé alakítása spontán felhagyással.
SZ63	Tájidegen fűmagkeverékkel történő vetés tilos.
SZ65	A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
SZ67	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező <i>(megjegyzés: az inváziós fásszárúak kötelező irtása nem erdős kezelési egységeknél is bejelentés-köteles tevékenység).</i>
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.

Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Fontos lenne a szántók növénytermesztési művelésének felhagyása, parlagon keresztüli spontán gyepesedéssel történő vizes vagy gyepes élőhellyé történő alakítása, az inváziós növényfajok (és veszélyes gyomfajok) irtását lehetőleg mechanikailag végezve (szárzúzás, kaszálás, legeltetés). Ezzel a jelölő fajok szempontjából kedvezőbb élőhely alakulhat ki, amely nem veszélyezteti a szomszédos védendő élőhelyeket.

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelésekkel elsősorban a következő jelölő fajok és élőhelyek érintettek:

- közvetlenül érintett jelölő faj nincs
- közvetetten, a szomszédos élőhelyekre való hatása révén: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/; Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/

A szántóföldekről/tanyás mezőgazdasági területekről a szomszédos védendő élőhelyek, illetve felszíni és talajvizek felé történő trágya (nitrogén, foszfor) és növényvédőszer (gyomirtó, gombaölő, rovarirtó) bemosódás/elsodródás veszélyezteti a talaj és víz tápanyagszintjére érzékeny növényfajokat (kisfészkű aszat), nitrogén kedvelő gyomok felszaporodását okozhatja, jelentősen megváltoztathatja a vizek tápanyagszintjét (algásodás, vízinövények egyoldalú felszaporodása) és méregként károsíthatja a vízi élővilágot /vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*). Ezen anyagok felhasználásának csökkentése szükséges (intenzív növénykultúra elhagyása, integrált vagy ökológiai növényvédelem és tápanyagpótlás), illetve a bejutásuk megakadályozása (csökkentett és sekély talajművelés, védőtávolság, gyepes/fás mechanikailag kezelt puffersáv).

3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés

A tervezési területen jelenleg nem folyik, illetve a közeljövőben nem terveznek élőhely-rekonstrukciós beavatkozást, vagy célzott és külön forrásból megvalósítandó élőhelyfejlesztési beavatkozást.

Az előző 3.2.1. *Élőhelyek kezelése* című fejezetben az egyes kezelési egységeknél az önkéntesen vállalható előírás-javaslatok jelentős része az élőhelyfejlesztés irányába mutat, általuk javítható az élőhelyek állapota és a hozzájuk kötődő jelölő fajok helyzete (elsősorban a kifejezetten természetkímélő gyepterületi, szántó- és erdőművelési beavatkozások által, valamint a természetes élőhely-változási folyamatok támogatása révén: spontán gyepesedés vagy vizes élőhely kialakulás támogatása).

A vízgazdálkodás hatása alapvető a terület természetvédelmi értékeinek megőrzése szempontjából. Jelentős pozitív hatást a vízmegőrzést és megfelelő vízkormányzást biztosító célzott élőhely-rekonstrukciós beavatkozásokkal lehetne elérni – ehhez külön tervezési és forrás-biztosítási folyamat szükséges (pályázat, céltámogatás, fejlesztési keret).

Vízviszatarlás, vízkormányzás

Közvetlenül érintett kezelési egységek: KE-1, KE-2, KE-3, KE-4, KE-5, KE-7, KE-8

Közvetlenül érintett jelölő élőhelyek: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/; Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A természetvédelmi célú vízkormányzás a teljes tervezési területen alapvető fontosságú. Az évjárat csapadékvizonyaitól függő vízmegőrzés és vízkormányzás végrehajtásának – *vízügyi kezelő által jelzett* – alapfeltételei:

A területen két csatorna közbenső szakasza húzódik. Feladatuk az érkező káros vizek továbbvezetése. Mivel közbenső szakasról van szó így a levezető rendszertől nem függetleníthető. A csatornaszakaszon és a környező területen való vízmegtartás vízkormányzást és vízmegtartó műtárgy létét és üzemeltetését igényli. Ismerni kell ugyanakkor, hogy a vízviszatarlás mederben maradó, vagy a környező területekre is kiöntő szinten valósul meg. A visszatarlási vízszint meghatározása, és annak hatásainak vizsgálata (elsődlegesen területi elöntések, csatornákon való visszaduzzasztás, stb.) elsődleges feladat.

A vízviszatarlást csak ennek kielégítő eredménye után lehet megvalósítani a csatorna vízjogi üzemeltetési engedélyében szereplő előírásainak hatósági eljárás keretében történő változtatása után és a vízkormányzás személyi és technikai feltételeinek biztosításával.

Új típusú csatornaszelvény kialakítása

Közvetlenül érintett kezelési egységek: KE-8

Közvetetten érintett jelölő élőhelyek: Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/

A meglévő csatornák átalakítása esetén támogatandó (akár kísérleti jelleggel is) az új típusú, sekély csatorna-mederszelvény kialakítása, az illetékes Alsó-Tisza-völgyi Vízügyi Igazgatóság javaslata alapján, velük együttműködve.

Lényege, hogy a jelenlegi mederprofiltól jóval sekélyebb (0,6-0,8 m) és szélesebb (20 m) szelvény kerülne kialakításra enyhébb lejtésű rézsúvvel, amely várhatóan kevésbé csökkenti a talajvízszintet, jól begyepesedne és szárazabb időszakban hosszában és keresztben is megfelelően művelhető (kaszálható, szárazúzható) lenne traktoros munkagéppel.

Komplex tájgazdálkodási mintaprogram

A terület – a kapcsolódó környező területekkel egységben kezelve, elsősorban az összefüggő vízgazdálkodásukra alapozva – részét képezhetné egy tájgazdálkodási egységnek. A vízgazdálkodáson túl a területhasználat egyéb formáinak (elsősorban mezőgazdálkodás, erdőgazdálkodás, vizes élőhelyek, ökoturizmus) komplex illesztését is tartalmazó program hosszabb távon tudná kezelni a térség több problémáját is (köztük a természetvédelmi célú élőhelyfejlesztést), alapvetően az itt élők, gazdálkodók lehetőségeinek és igényeinek fenntartható, természeti értékek megőrzésére alapuló összehangolása révén.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Jelentősebb védendő fajokkal kapcsolatos tervezett intézkedések

A területen előforduló jelölő Natura 2000-es fajok:

Vöröshasú unka (*Bombina bombina*) és dunai gőte (*Triturus dobrogicus*) védelme:

(érintett kezelési egységek: KE-1, KE-6, KE-7, KE-8)

- vizes élőhelyrészek rehabilitációjával és rekonstrukciójával, nyílt vizű, állandó területek kialakításával;
- a területen létesült dinamikus fejlődő horgászközpont infrastrukturális fejlesztéseinek természetvédelmi érdekekkel összeegyeztetett megvalósítása, többek között a vízmegosztás, a telepített halfajok összetétele, a jelentős vízminőségi hatással járó etetés és a gyepkezelés területén;

Nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), balogcsiga (*Vertigo angustior*) és kiscsészű aszat (*Cirsium brachycephalum*) védelme:

(érintett kezelési egységek: KE-1, KE-2, KE-3, KE-8)

- mind a négy faj érdekében a javasolt kezelési intézkedések megegyeznek a jelölő élőhelyek (kékperjés láprétek, folyóvölgyek mocsárrétjei) megőrzése érdekében tett kezelési javaslatokkal.

Réti csík (Misgurnus fossilis) védelme:

(érintett kezelési egységek: KE-1, KE-6, KE-7, KE-8)

- a faj védelme szempontjából elegendők a kezelési egységeknél megfogalmazott kezelési javaslatok.

A területen előforduló nem jelölő Natura 2000-es faj:

Mocsári teknős (Emys orbicularis) védelme:

(érintett kezelési egységek: KE-1, KE-6, KE-8)

- betelepítéssel az alkalmas élőhelyet jelentő horgásztavakba (állományváltozásában nincs ismert eltérés, betelepítését a jelenlegi körülmények lehetővé teszik, megfelelő előkészítéssel végrehajtva);
- természetes napozóhelyek kialakításával (pl. bedőlt fák vízben hagyásával);
- tojásrakóhely kialakításával (esetleg hálós védelmével);
- ehhez kapcsolódóan vizes élőhelyrészek rehabilitációjával és rekonstrukciójával, nyílt vizű, állandó területek kialakításával.

Mindehhez egyeztetés, együttműködés szükséges a térségi szereplőkkel, kiemelten a horgásztavak kezelőjével és a horgászokkal.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Javasolt kutatási feladatok

Vízviszonyok, legeltetés, tarlómagasság:

A jelölő élőhelyeken (kékperjés láprétek meszes, tözeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinia caerulea*) és folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei):

- a kaszálási magasság (tarlómagasság),
- a szabályozott kíméletes legeltetés,
- a tervszerű vízviszony-változások (vízviisszatartás vagy vízpótlás)

hatásainak kutatási vizsgálata a növényzet fajösszetételére és dinamikájára, borítottsági viszonyaira, maghozására. Mindezeket beállítható vágásmagasságú fűkasza használata, legeltethető állatállomány koordinált alkalmazhatósága, illetve természetvédelmi célú vízkormányzás megvalósulása esetén lehet megvizsgálni.

A kutatás során javasolt a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), balogcsiga (*Vertigo angustior*) és kífészű aszat (*Cirsium brachycephalum*) lokalizált élőhelyfoltjaira fókuszálni.

Javasolt monitorozási feladatok

Rendszeres élőhely- és fajfelmérés, mintavételi gyakoriság, módszertan:

- 6 évente élőhelytérképezés – ÁNÉR (időzítése: egyéb kapcsolódó jelentéshez, pl. élőhelyvédelmi irányelv 17. cikk szerinti jelentéshez igazítva Natura 2000):
 - o élőhelyek: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) /91E0*/; Kékperjés láprétek meszes, tűzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) /6410/; Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei /6440/
 - o módszer: Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) mintavételi protokollja alapján
- 6 évente jelölő fajok állományfelmérése (időzítése: egyéb kapcsolódó jelentéshez, pl. élőhelyvédelmi irányelv 17. cikk szerinti jelentéshez igazítva)
 - o fajok: vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), balogcsiga (*Vertigo angustior*), kiscsúszka (*Cirsium brachycephalum*)
 - o módszer: Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) mintavételi protokollja alapján

Új mintavételi helyre javaslat: a jelenlegi NBmR mintavételei helyeken túl újabbak kijelölésére nincs konkrét javaslat.

Kiegészítő felmérések:

A rendszeres élőhely- és fajfelmérések megfelelően biztosított elvégzésén felül, csak a szükséges plusz erőforrások (szakember, költségkeret) rendelkezésre állása esetén javasolható a monitoring-programba illesztésük.

Területkezelések hatásainak monitorozása

Amennyiben jelentős arányban történik beavatkozás vagy a kezelések kiterjedése és intenzitása növekszik – ami a terület jelölő élőhelyének megőrzés szempontjából már középtávon is elengedhetetlen – mindenképpen ki kell alakítani egy megfelelő monitorozó rendszert, hogy a beavatkozások hatásai ismertekké váljanak és így megfelelő tervezés illetve módosítás mellett lehessen azokat folytatni.

A vizsgálatokat elsősorban a terület Natura 2000 jelölő élőhelyeire és fajaira kell összpontosítani.

Ennek érdekében vizsgálni kellene, javasolt módszerek:

- a vízborítás, a talajvízszint változásainak hatásait
- a legeltetés hatásait
- a kaszálás hatásait
- a szárazzás, illetve cserjeirtás hatásait

- a cserjésedés ütemét
- az inváziós fajok terjedését (fajszintű monitorozással kapcsolat)
- az élőhelytípusok területi változásait (élőhely-térképezéssel kapcsolat)

Vízviszonyok: csatornába telepített vízmércék, talajvíz figyelőkutak (lehetőség szerint jeladós mérőrendszerrel felszerelve).

Legeltetés, kaszálás, szárzúzás, cserjeirtás, inváziós fajok: eltérő jelölő élőhelyeken (adottság), legelésből/kaszálásból időszakosan és állandóan kizárt területrészeken, eltérő állatfajokkal legeltetett illetve tarlómagassággal kaszált/szárzúzott valamint cserjeirtott területrészeken, kontroll területekkel, idősoros növénycönológiai felmérés alapján).

Külön érdemes lenne vizsgálni és összehasonlítani a mechanikai és a vegyszeres inváziós gyom- és cserjeirtás hatásait, eredményeit.

Inváziós fajokra vonatkozó monitorozás

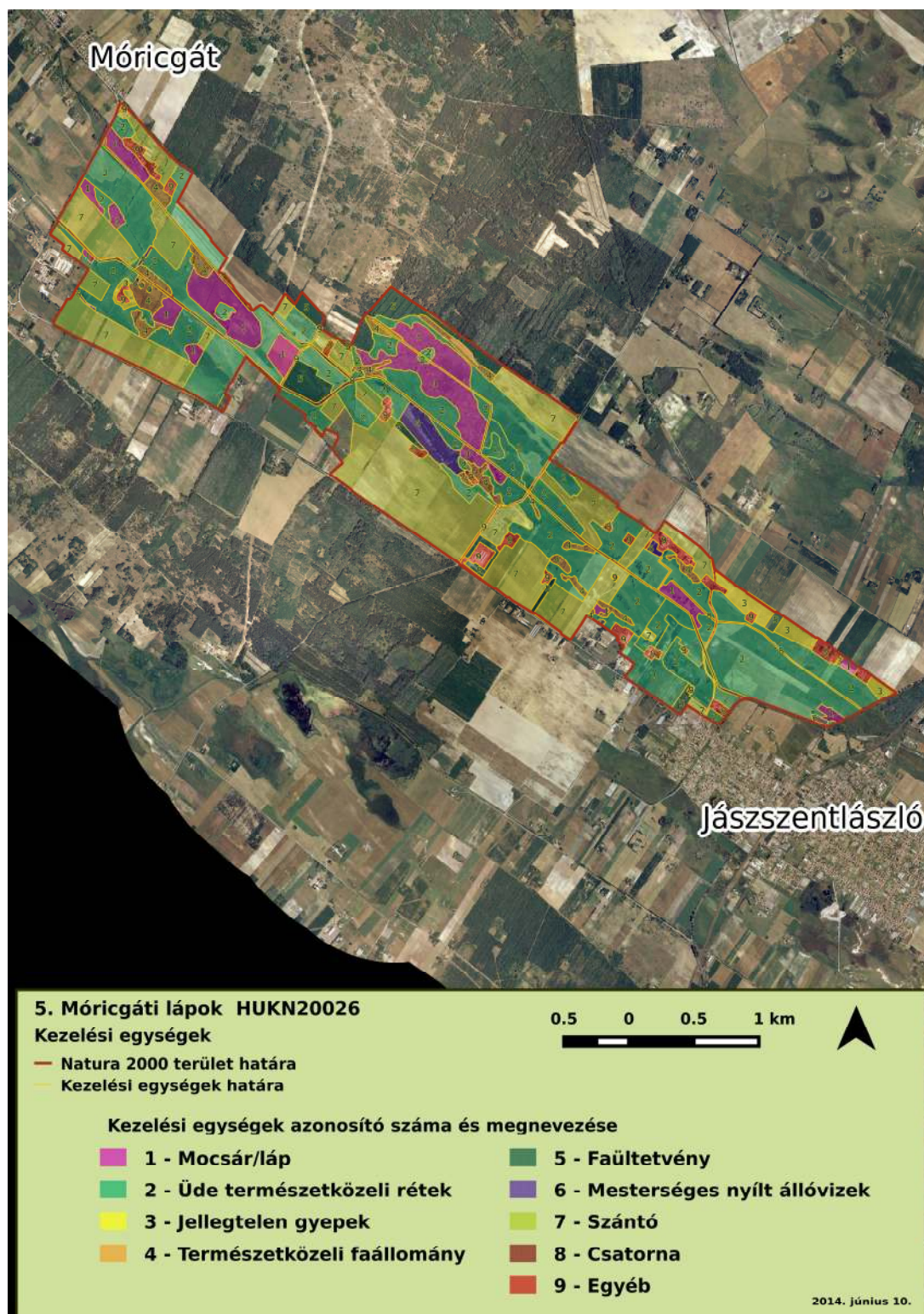
A terület megfelelő állapotban tartásához az inváziós fajok (selyemkóró, aranyvessző, bálványfa), az akác állományainak, terjedésének monitorozásának beindítása szükséges, melynek javasolt lépései a következők:

- mintavételi helyek hálózatának kijelölése
- lokális állományméret becslése
- lokális állományok vitalitásának becslése
- elterjedtség a teljes Natura 2000 területen
- elterjedése a jelölő élőhelyekkel érintkező, Natura 2000 területen kívül eső szomszédos területeken

3.2.5. Mellékletek

5. számú térkép – **Kezelési egységek:** a tervezési terület kezelési egységeinek földrajzi lehatárolása.

Művelési ág váltással érintett területrészek: nincs ilyen konkrétan kijelölt területrész a tervezési területen.

3.3. Kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a terület tényleges hasznosítási módjaira, jellemzően a különböző művelési ágakra kerülnek meghatározásra. Ezek az összes, adott területhasználati móddal (művelési ággal) érintett kezelési egységre vonatkoznak (KE1-9).

A kezelési javaslatok megvalósítása során az alábbi fontosabb körülményeket kell figyelembe venni:

- A terület 42 %-a (325 ha) "Ex lege védett láp" kategóriába esik; egyéb országos jelentőségű védett természeti terület nem található a tervezési területen.
- Jogszabályban kihirdetett természetvédelmi kezelési terv nem készült a tervezési területre, illetve kezelési terv dokumentáció sem áll rendelkezésre.
- A terület részben a "A Tisza homokhátsági vízgyűjtője" („Homokhátság mintaterület”) Magas Természeti Értékű Területbe tartozik (MTÉT).
- A terület az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv Tisza részvízgyűjtőjéhez, annak az Alsó-Tisza jobb part tervezési alegységhez (2-20).
- Országos Ökológiai Hálózat övezetei által érintett területrészek (forrás: Országos Területrendezési Terv): magterület: 35 %; ökológiai folyosó: 30 %; puffer övezet: 35 %.
- A terület döntő része magántulajdonban van (természetes személyek: 92 %), illetve a tényleges mezőgazdasági hasznosítást végző földhasználók is jellemzően természetes személyek (őstermelők, egyéni vállalkozók).
- A terület legnagyobb arányban gyeperő (rét, legelő: 46 %) illetve szántó (32 %) művelési ágakban hasznosított. A vizes élőhelyek aránya 13 % (nádas, kivett: vízállás, mocsár, tó, csatorna, árok), erdő kisebb arányban van jelen (5 %).
- A területen a gyepek dominálnak, jellemző területhasznosítási mód a gyepgazdálkodás. Sok a vetett illetve felülvetett intenzív gyeperő. Szarvasmarha-legeltetés mellett juhlegeltetés történik a területen, illetve a meliorált részeken lovat is legeltetnek. A mélyebben lévő gyepfoltok környékén eltérő mértékben regenerálódott parlagok is találhatóak.
- A szántó területeken jellemzően árú- és takarmány gabonaféléket termelnek (kalászosok, kukorica, napraforgó és repce, valamint lucerna). Gyengébb termőképességű illetve mélyebb fekvésű részeken a szántóterületek a spontán vagy telepített gyepesítés célterületei lehetnek.
- Az erdők jellemzően kultúrerdők, ritkábban átmeneti-, illetve származékerdők. Tulajdonformájukat tekintve döntően magántulajdonban vannak. Rendeltetésük szerint jellemzően faanyagtermelő erdők, illetve faültetvények.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

A terület döntő része a MEPAR blokkok alapján a „Kedvezőtlen Adottságú Területek” közé tartozik (KAT-19), illetve nagy része a Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT)

kategóriába is beletartozik („Homokhátság”, „B” zóna), viszont nem esik bele a „Nitrátérzékeny Területek” kategóriába.

A szántóföldeken gazdálkodók általánosan igénylik az egységes területalapú támogatást (SAPS). A gyepeken gazdálkodók többsége igényli a Natura 2000 gyepterületek kompenzációs kifizetését; a szántókon és gyepeken gazdálkodók egy része a horizontális vagy zonális (MTÉT) szántó és gyepterület-kezelési célprogramokban is részt vett 2009-2014 között (terepbejárások, interjúk, gazdafórum alapján, de teljes körű adatok nem állnak rendelkezésre).

A területen folyó gazdálkodást érintő, kifejezetten területalapú agrártámogatások közül az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések a legfontosabbak, amelyeknek jelentős természetvédelmi, illetve természetkímélő gazdálkodást befolyásoló vonzatai vannak. A horizontális illetve zonális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok (integrált szántóföldi növénytermesztési, extenzív gyepgazdálkodási, zonális szántó- és gyepterület-kezelési célprogramok) előírásai jórészt lefedik a szántóra és a gyepekre megfogalmazott fenntartási szintű kezelési javaslatokat, így az ezekben való részvétel nagyban segíti a természetvédelmi célok megvalósulását, a területrészek megfelelő kezelését. Vizes élőhelyes célprogramban nem vesznek részt a területen.

A tervezési terület meghatározó részének kezelése szempontjából legjelentősebb hatású agrár-környezetgazdálkodási célprogramok 2014.08.31-el véget érnek.

A területek erdői tekintetében az erdőgazdálkodók által igénybe vett erdészeti támogatási programokról (erdő-környezetvédelem, szerkezet átalakítás, erdő- és agrár-erdészeti rendszer létrehozása) nincsenek elérhető adatok.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A 2014.08.31-el lezáruló 2009-2014 agrár-környezetgazdálkodási támogatások folytatását jelentő, következő agrár-környezetgazdálkodási programot minél előbb javasolt elindítani.

Javasolt a teljes tervezési terület beemelése a Magas Természeti Értékű Területek új rendszerébe. Ez által a zonális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok magasabb kifizetési összegű és nagyobb természetvédelmi hozzáadéku, kifejezetten természetkímélő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések is elérhetővé válnának a teljes terület gazdálkodói számára (minden művelési ágot érintően, illetve művelési ág-váltást is beleértve).

A kezelési egységek (KE1-9) szempontjából fontos a következő javaslatok megjelenítése jövőbeli agrártámogatási programok intézkedéseinek és előírásainál (az érintett művelési ágakra vonatkozóan):

- javasolt a gyepek közé beékelődő illetve érintkező szántóterületek kezelt parlag, még inkább gyepterület vagy vizes élőhely felé történő spontán vagy irányított átalakításának, illetve a feltört gyeprészek visszagyepesítésének kiemelt támogatása;
- a csapadékvíz megőrzéséhez, visszatartáshoz szükséges beavatkozások támogatása fontos;
- felszíni- és talajvizek, talaj és gyepnövényzet fokozott védelme tápanyagterheléssel és vegyianyag-szennyezéssel szemben, valamint a szaporodási időszakban végzett

beavatkozásoktól; itt megemlíthető az időszakos vizek, vízállások területének különálló kezelése (vizes élőhelyek kialakítása, előírásai);

- gyepek esetében a legeltetési sűrűség és a kaszálási időpont meghatározására, illetve a legelésből-kaszálásból kizárt területek lehatárolása az évekre előre megadott konkrét időpontok helyett alkalmasabb a nemzeti park igazgatóság által a gazdálkodóval közösen kidolgozott és évente felülvizsgált „legeltetési/kaszálási terv” alkalmazása; rugalmasabb alkalmazkodást tesz lehetővé az eltérő évjáratú csapadékviszonyokhoz és a változó gazdálkodási adottságokhoz (állatállomány, szénaigény, géppark);
- általánosságban az inváziós növényfajok visszaszorításának támogatása alapvető fontosságú;
- fentiek esetében alapfeltétel az érintett művelésből kivett területrészek beemelése a támogatható területek közé.

Fontosabb kiindulási aktuális jogszabályok:

- agrár-környezetgazdálkodási támogatások (időszak: 2009-2014, 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet és kapcsolódó rendeletei),
- nem termelő beruházások támogatása (időszak: 2009-2014, 33/2008. (III.27.) FVM rendelet),
- Natura 2000 gyepterületek kompenzációs kifizetése (269/2007 /X. 18./ Kormányrendelet, 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet),
- 46/2009. (IV. 16.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphoz az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól,
- 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphoz az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről,
- 139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphoz az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről,
- 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphoz a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól.

A KE1-9 kezelési egységek által érintett egyes művelési ágakra, hasznosítási módokra javasolt agrártámogatási-kifizetési előírások lényegében átfedésben vannak az új, várhatóan 2016. elejétől bevezetendő „Vidékfejlesztési Program 2014-2020” vonatkozó, jellemzően területalapú intézkedéseivel és műveleteivel. Ezért előremutatónak tarjuk azok rövid ismertetését a következőkben:

- *Nem termelő beruházások támogatása mezőgazdasági területeken:*

- Madárvédelmi célú eszközbeszerzések (madárbarát kaszáláshoz vadriasztó lánc beszerzése, madárvédelmi berendezések beszerzése /jellemzőn fészekodúk/)
- Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások (inváziós növényfajok visszaszorítása gyepterületeken, tartós zöldugor létesítése szántóterületeken, gyeptelepítés, sövény telepítése mezőgazdasági táblák szegélyein)
- Vízgazdálkodási beruházások (területi vízviasszatartást szolgáló vízi létesítmények kialakítása, partmenti pufferzóna kialakítása)

- *Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása*
 - Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása – horizontális (gyepgazdálkodásos extenzív állattartás fás területen, mezővédő fásítás kialakítása)
- *Erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások*
 - Az erdei ökoszisztémák környezeti értékének növelését célzó beruházások – horizontális és innovációs (ökológiai célú erdőszerkezet átalakítás őshonos fajokkal, mikroélőhelyek kialakítása és fenntartása)
- *Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések*
 - Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (szántó, gyepek, ültetvény, vizes élőhely, nádas; külön vízvédelmi célú szántóterületek /nitrát, erózió, belvíz, aszály, partmenti sáv/, természetkímélő gazdálkodási módszerek kiemelt földrajzi zónákban: Magas Természeti Értékű Területek, Natura 2000 területek és Víz Keretirányelv területek, választható előírásokból gazdálkodónként irányítottan/segítséggel összeállított vállalási csomagok, előírások eltérő környezeti hatása alapján súlyozva azok kifizetési értékét, belépő-alap-választható szintezettséggel, alkalmazkodó pontozási rendszerrel)
- *Ökológiai gazdálkodás támogatása*
 - Ökológiai gazdálkodás (környezetkímélő gazdálkodás)
- *Kompenzációs kifizetések Natura 2000 gyepterületeken (jelenlegi rendszeren alapuló)*
- *Kompenzációs kifizetések Natura 2000 erdőterületeken (jelenlegi rendszeren alapuló)*
- *Kompenzációs kifizetések vízgyűjtő-gazdálkodási tervek mezőgazdasági területein*
 - Víz Keretirányelvhez kapcsolódó kompenzációs kifizetések (erózió- és belvíz érzékeny területek, partmenti puffersáv)
- *Kompenzációs kifizetések természeti hátránnyal érintett területeken (jelenlegi KAT folytatása új lehatárolással: gyepek megőrzése és takarmánytermő kultúrák támogatása)*
- *Erdő-környezetvédelmi kifizetések (jelenlegi rendszeren alapuló: ápolás, felújítás, véghasználat)*
- *Környezetvédelmi projektekre és alkalmazásban lévő környezetvédelmi gyakorlatokra irányuló közös megközelítések, ideértve a hatékony vízgazdálkodást, a megújuló energia alkalmazását és a mezőgazdasági tájkép megőrzését*
 - Együttműködésben megvalósuló fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás ösztönzése és megvalósítása (térési szintű, komplex tájhasználati mintaprojektek)

Jövőbeli agrártámogatási rendszert érintő, kapcsolódó javaslatok:

A Natura 2000 erdő kompenzációs kifizetések tekintetében – bár a nézetek megoszlanak, egyes állami erdészeti ágazati szereplők (állami erdőgazdálkodók) a fejlesztési lehetőségeik bővítése érdekében célszerűnek tartanák, ha a jövőben hozzájuthatnának ezen támogatáshoz.

Legeltető állattartás

A síkvidéki gyepek, füves élőhelyek kezelésénél természetvédelmi szempontból legtöbb esetben előnyösebb a kíméletes (extenzív, szabályozott) legeltetésre alapuló hasznosítás, szemben a csak kaszálással (főként a szárzúzással) történő hasznosítással. Ezért, illetve a jóval nagyobb beruházási- és munkaerő igénye miatt is célszerű az agrártámogatások és főleg kifizetések (pl. agrár-környezetgazdálkodás, Natura 2000 gyepek) esetében arányaiban magasabb összeggel kiemelten támogatni a legeltetési állattartást a csak kaszálós gyephasznosítással szemben.

Szaktanácsadás:

Kiemelten fontos lenne a természetkímélő gazdálkodási módszerek ismereteinek szaktanácsadókra keresztüli eljuttatása a gazdálkodókhoz, egyrészt a helyi természetvédelmi szakemberek bevonásával, másrészt a jelenlegi tanácsadó állomány felkészítésével. A jelenlegi agrár-szaktanácsadási rendszert mindenképp bővíteni kellene specializált, célzottan a Natura 2000 és Magas Természeti Értékű Területeken tevékenykedő szaktanácsadók egyedi hálózatával, amely természetesen integrálna a rendszerbe, annak a koordinálásával működhetne.

Ezen szaktanácsadók kiválasztásában, felkészítésében és rendszeres magas szintű képzésében illetve szakmai háttéranyagokkal történő ellátásában részt kellene vennie az összes nemzeti park igazgatóságnak, a természetvédelmi tudásbázisoknak és kutatóhelyeknek (pl. MTA Ökológiai Kutatóközpont, egyetemi tanszékek), és a gyakorlati gazdálkodást is folytató természetvédelmi civil szervezeteknek. Ezen feladatokra pl. támogatott innovációs projekteket is lehetne fejleszteni a 2014-2020 Vidékfejlesztési Programon belül, vagy a KEHOP-on belül mint konstrukciót megjeleníteni és pályázati forrást nyújtani rá.

A szaktanácsadáshoz kapcsolódva fontos szerepe lehet a bemutató üzemeknek, amennyiben sikerül elegendő számú, példamutató természetkímélő gazdálkodást folytató nyitott gazdaságot bevonni a hálózatba, szerencsés esetben földrajzilag is lefedve a fontosabb élőhelytípusokat, tájegységeket. A nemzeti park igazgatóságok gazdálkodást folytató egységei az eddigiekhez hasonlóan ebben is úttörő szerepet vállalhatnak.

Ezen Natura 2000 fenntartási tervek előzőeket is segíthetik, pl. a területi szaktanácsadók felkészítését és terepi tanácsadói munkájukat, az agrártámogatási/vidékfejlesztési programokban résztvevő gazdálkodók felkészítését és ellenőrzéseit.

Fafajcserés szerkezetátalakítás támogatása:

A magángazdálkodók számára a Natura 2000 előírások betartása sok esetben vállalhatatlan teher, amit jelenleg nem kompenzál megfelelő mértékben semmilyen támogatás (pl. letermelt akác állomány után őshonos fafajokból álló erdő létrehozása alföldi körülmények között). Emiatt javasoljuk a normatív területalapú támogatás mértékének átgondolását, újraszámítását.

3.3.2. Pályázati források

Jelenlegi pályázat:

A tervezési területre vonatkozóan, annak célzott kezelésére jelenleg nincs folyamatban lévő pályázat.

A Móricgáti-lápok területét közvetetten, a projekt által helyreállított területek pozitív hatásai révén érinthetik a jövőben a Duna-Tisza közti Homokhátság vízháztartásának javítására irányuló („Homokhátsági vízpótlás”) projekt jelenleg megvalósítási szakaszban lévő (és tervezett) elemei. A beavatkozások lényege egy olyan vízpótló rendszer kiépítése és üzemeltetése, amely a Dunavölgyi-főcsatornából hoz fel vizet a Homokhátságra, ahol szétosztja azt, természetvédelmi szempontból kiemelt jelentőségű, részben erősen kiszáradt vizes élőhelyek között.

„A Duna-Tisza közti homokhátság térségében elhelyezkedő két mintaterületen a klímaváltozásból eredő hatások enyhítése és az alkalmazkodás lépéseinek megalapozása céljából megvalósítandó mintaprojekt – nyugati mintaterület KEOP-7.2.2.1/b/10-2010-0001”

A projekt célja az, hogy a területre kívülről (a csapadékvízen felül) lehessen vízpótlást irányítani, megfelelően szabályozott vízkormányzással: a Duna-völgyi főcsatornából a víz eljuttatása a természetvédelmileg értékes területekre, majd a területeken a víz elosztása, visszatartása. A vízpótlás fogadására, elosztására a domborzati viszonyokból fakadóan a Hosszú-réti tározó lenne a legalkalmasabb.

A megvalósítás részletes tervei és hatástanulmányai elkészültek. Környezetvédelmi engedélyt kapott a projekt, a vízjogi létesítési és üzemeltetési engedély beszerzése folyamatban van.

Tervezett pályázat:

A tervezési területre vonatkozóan, annak célzott kezelésére jelenleg nincs újabb konkrét pályázati terv.

Komplex tájgazdálkodási mintaprogram:

A területre illeszthető, komplex tájgazdálkodási mintaprogramok tervezési és elindítási, illetve (egyik) működtetési forrását jelenthetik a 2014-től induló újabb tervezési időszak európai uniós támogatású operatív programjai, elsősorban a 2014-2020 Vidékfejlesztési Program célzott pályázatait, támogatási konstrukcióit.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területhez kapcsolódóan nincs egyéb javasolt eszköz a kezelési javaslatok megvalósításához.

3.4. Terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. *Felhasznált kommunikációs eszközök*

A társadalmi egyeztetés és kommunikáció az alábbi csatornákon keresztül valósult meg:

Terepbejárás	Az egységes kérdéssoron alapuló személyes interjúk, terepbejárások lebonyolítását a KNPI őrői végezték a jelentősebb területhasználókkal 2013 júliusa és októbere között. Személyes megkeresésre, jegyzőkönyvezett terepbejárásra a jelentősebb nagyságú területen gazdálkodó területhasználók – akik legtöbb esetben földtulajdonosok/vagyonkezelők is – és a területi természetvédelmi örök által javasolt helyi gazdálkodók esetében került sor. Összesen 5 területhasználóval készült interjú, akik között gyepgazdálkodást (kaszálás/legeltetés) folytatók, erdőgazdálkodók és szántóművelést folytató gazdák voltak, 3 hektártól 130 hektárig terjedő használt földterülettel. A gazdálkodókkal egyenként történt a kapcsolatfelvétel, az interjúkra 08.02-án, 09.19-én, 09.24-én és 10.14-én délelőtt és délután került sor.
Gazdafórum	1 gazdafórumot szerveztünk 2014.07.30-án, délelőtt, Jászszenlászlón. A fórumon 23 érintett – gazdálkodók, földtulajdonosok, horgászegyesület, települési önkormányzatok és államigazgatási szervek képviselői – vettek részt. A fórumokon a fenntartási terv tervezetét a tervező mutatta be az érintett gazdálkodók és államigazgatási szervek számára, majd vitára került sor. Az elhangzott vélemények, visszajelzések és válaszok az emlékeztetőbe kerültek. A tervre vonatkozó javaslatok a mellékletben csatolt táblázatban kerültek feldolgozásra. A fórumon a tervet a WWF munkatársai, ill. a megbízott tervezők, továbbá a KNPI munkatársai képviselték.
Érintettek levélben vagy e-mailben történő megkeresése és tájékoztatása	Az önkormányzatokat, a területileg illetékes hatóságokat és hivatalokat, bányászati jogosultakat, a nagy területet használókat, illetve a helyi tájhasználók és tulajdonosok/vagyonkezelők közül a fontosabbakat 2013 júniusában levélben (110 db) értesítettük a tervezés indulásáról. Mellékelünk egy elérhetőségek egyeztetését és a részvételi szándék kifejezését lehetővé tévő kérdőívet. A visszajelzés aránya 10% körüli volt. 2014 júliusában ajánlott levélben (130 db) vagy e-mailben tájékoztattuk az érintetteket a terv tervezet írásbeli véleményezési lehetőségeiről, és ugyanabban a levélben meghívót is kaptak a gazdafórumra.
Honlap	A terv tervezetek letölthetőek voltak véleményezésre az alábbi honlapokról: www.natura.2000.hu Hírek, továbbá

<http://wwf.hu/natura2000-tervek> és <http://knpi.nemzetipark.gov.hu>
Hírek

Önkormányzati közzététel	A fenntartási terv tervezetének közzététele az érintett 2 település (Jászszenzlászló, Móricgát) polgármesteri hivatalában 2014.07.24-2014.08.11. között.
Nyomtatott ismertető	500 db színes, nyomtatott ismertető (leporelló) Terjesztés: kiküldve az érintett önkormányzatok, falugazdászoknak, természetvédelmi hatóság, erdészeti hatóság, vízügyi igazgatóság és hatóság, KNPI részére. A hatóságok a teljes tervdokumentációt is megkapták.

3.4.2. Kommunikáció címzettjei

A kommunikáció címzettjeit a támogatási rendelet elvárásainak megfelelően azonosítottuk. Az önkormányzatok, államigazgatási szervek, a területen működő civil és érdekképviselői szervek, valamint a bányászati jogok jogosultjainak az elérhetőségei a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságnál rendelkezésre álltak. A területen érintett földtulajdonosok és vagyongazdálkodók megkeresése érdekében a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság 2013 januárjában beszerezte a legfrissebb földhivatali adatokat. A földhasználókat a bejelentett földhasználati adatlapokon szereplő postai címeiken kerestük meg. Emellett a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) honlapján elérhető Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) kedvezményezetttek közül kikerestük az érintett településekhez köthető. Natura 2000 kifizetésben részesültek adatait.

A tájékoztató leveleket a bekapcsolódási lehetőségről, illetve a fórumok meghívóit az alábbi célcsoportoknak küldtük ki:

- o Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói (2 hektár terület nagyságtól felfelé), mintegy 65 tulajdonos/vagyongazdálkodó,
- o Natura 2000 területtel érintett földrészleteken gazdálkodók (földhasználati lappal bejelentett földhasználók 2 hektár terület nagyságtól felfelé), mintegy 60 gazdálkodó. A földtulajdonos gazdálkodók a tulajdonosi listában szerepeltek,
- o Területileg érintett települések önkormányzatai: Jászszenzlászló, Móricgát,
- o bányászati jogosultságok jogosítottjai: MOL NyRt. és RAG Kiha Kft. ,
- o helyi érintettségű, környezetvédelmi társadalmi szervezetek: Kiskunok Vidékéért Egyesület, Környezet-és Természetvédők Csongrád Városi Egyesülete,

Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervei:

- o Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi Felügyelőség
- o Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Hatóság
- o Nemzeti Környezetügyi Intézet Alsó-Tisza-vidéki Kirendeltség
- o Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság

- o Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága
- o Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
- o Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
- o Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
- o Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve
- o Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Bács-Kiskun Megyei Kirendeltsége
- o Bács-Kiskun Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- o Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság

Agrár szakmai szervezetek, szövetségek:

- o Szent László Gazdakör,
- o Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Bács-Kiskun megyei főfalugazdásza, továbbá Móricgát és Jászszentlászló falugazdászai képviselője,

Egyéb területhasználók:

- o vízgazdálkodási társulatok: Homokhátsági VgT, Dunamenti és Kiskunsági VgT, "KICS" Kecel-Imrehegy-Cs. VgT, Kiskunmajsa és Környéke VgT, Középhomokhátsági VgT, Tisza-Kunsági VgT,
- o Szent László Vadásztársaság, Móricgáti Berek Bérkilövő Vadásztársaság, 2 horgásztavat kezelő helyi horgászegyesület (önkormányzaton keresztül),

A területileg illetékes nemzeti park igazgatóság a tervezésben Együttműködő félként vett részt.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A fórumokon elhangzott észrevételekből és az írásban beérkezett véleményekből jól látszik, hogy minden megszólaló érdekelt a maga szempontjait tekinti elsődlegesnek. Mivel ezeket a szempontokat össze kell hangolni egymással és a természetvédelmi célkitűzésekkel, szükségszerűen vannak nem beépíthető javaslatok. Összességében elmondható, hogy egymás meghallgatása zökkenőmentesen zajlott és segítette egymás szempontjainak megértését.

Általánosan megfigyelt jelenség volt a tervek egyeztetése során, hogy minden, a gazdálkodással, vízháztartással, más szempontokkal kapcsolatos problémáikat, javaslataikat ide kapcsolták a véleményezőik ill. a fórumon megjelentek, amik a jelen fenntartási terv hatáskörén túlmutatnak, ezért ezekkel a megjegyzésekkel ill. javaslatokkal a terv nem foglalkozhat. Ezzel szemben, a nem jelölő, de védett vagy fokozottan védett fajok érdekében tett javaslatok elvetését kérték, amit nem lehetett elfogadni, hiszen a tervnek összhangban kell lennie a Természetvédelmi törvénnyel is.

Szintén általánosan említett probléma, hogy az előre meghatározott javaslatok az országosan egységes előíráslistán alkalmazva, sok esetben nem pontosan fedik a problémát, ezért átfogalmazásukat kérték a véleményezőik. Ezt nem tudtuk megtenni, mivel kötött a javaslatok megfogalmazása, de kiegészítésben a táblázat után jelenítettük meg a területre specifikus, pontosabb megfogalmazást, kiegészítést.

A „Móricgáti lápok” Natura 2000 terület esetében a terület vízellátottsága, a vízkormányzás kulcsfontosságú kérdésnek bizonyult. A helyi horgászegyesület a tavak kotrására vonatkozó korlátozás törlését kérte. Ez részben átvezetésre került, hangsúlyozva a nemzeti park igazgatósággal kötelező egyeztetést. A horgászegyesület javaslatára a kívülről érkező kedvezőtlen hatások közé bekerült a területen áthaladó Dong-ér vizének az elhasználása a felsőbb szakaszon. Az Alsó-Tisza-völgyi Vízügyi Igazgatóság (ATIVIZIG) írásbeli véleményében megfogalmazott főbb észrevételei:

- A vizek kártételei elleni megelőző védekezést helyezte prioritásba, amit a terv úgy tudott átvenni, hogy havária esetén a védelem a prioritás, egyéb esetekben a Natura 2000 terület természetvédelmi szempontjai, ami gyakorlatilag – tekintettel a terület vízhiányosságára – a vízmegtartó beavatkozások. Az ATIVIZIG jelezte, hogy ezeknek a végrehajtásához a vízjogi engedélyek módosítására is szükség lesz.
- Kérte továbbá a területre is vonatkozó vízügyi jogszabályokra történő hivatkozást, amit beépítettünk a tervbe.

Az ATIVIZIG a csatornák mederfenntartó munkálatainak a természetvédelmi szempontú előírásainál jelezte, hogy ezeket a műszaki megoldhatóság és a vízjogi kezelővel történő eseti egyeztetés függvényében lehet vállalni. Ez nem vezetett módosításhoz a tervben, hiszen a végrehajtás során az egyeztetés szükségessége természetes. A Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóság számos helyen kért pontosítást ill. tett szakmai javaslatot, kiegészítést.

A legfontosabb módosítási javaslatok a következők voltak:

- Sérelmezi, hogy az „erdőtelepítés” általánosságban a veszélyeztető tényezők közt szerepel. A tényezőt nem töröltük, de ahol szükséges volt pontosítás, a veszélyeztető tényezők magyarázó oszlopában tettük meg.
- A nem őshonos fajok faültetvények és az őshonos fajok erdők, valamint a jelölő erdős élőhelyek közti különbségtételt kéri holtfa és őshonos elegy terén. Ezt a terv úgy kezelte, hogy a nem jelölő élőhelyek esetén csak emelt szintű, előremutató élőhelyfejlesztési célú önkéntes vállalkásként hagyta benne ezeket az előírás-javaslatokat.
- A felmérési időszakonkénti természetesség javulás %-ban történő megadását törölni kéri. Nem került beépítésre, mert jelenleg a javulás mértékét ez teszi mérhetővé, továbbá a terv a terület adatlapján rögzített célkitűzéseken nem kívánt változtatni.
- Kérte az inváziósan terjedni nem képes faültetvény körüli védősáv előírásának törlését. Ez elfogadható kompromisszum a gazdálkodók érdekében, ezért az előírás kiegészítéseként beépítésre került.
- Felvetette, elsősorban az inváziós fajok elleni védekezés egyik megoldásaként, az erdei legeltetés törvényi szabályozását a teljes tiltás helyett. Ez a természetvédelmi érdekekkel is egybeesik.
- Az inváziós fajok irtásának javasolt mechanikus módja legtöbbször nem elegendő, kiegészítést javasol. Ez nem került beépítésre, mert a vegyszeres módja védett területen, különösen vizes élőhelyen, vitatott. Hatékonysága a kialakult tapasztalatok szerint vitathatatlan, de igen komoly veszélyt is jelenthet a technológiai fegyver be nem tartása, ezért a nemzeti parkok óvatosságából tiltják, ilyenkor kitartóbb mechanikai irtással kell fellépni.

- Javasolja, hogy az erdők esetében az állami tulajdonba vétel csak utolsó megoldás legyen, amennyiben a magángazdálkodó nem együttműködő a megfelelő támogatások mellett. Ez beépítésre került a tervbe.

A falugazdász és több gazdálkodó tett javaslatokat a gyepek kezelésével kapcsolatosan:

- A 10 cm-es tarlómagasság előírása helyett rugalmasabb szabályozást javasoltak. A tarlómagasság az országos előíráslista alapján nem került módosításra, a terv inkább a kaszálás időpontjának a természetvédelmi kezelővel egyeztetett, az éves csapadékhoz alkalmazkodó, rugalmas megválasztását javasolja megoldásként.

A gyepek művelése esetében látszott a haszna a fórumon ismertetett szempontoknak, a különböző kaszák közti különbségeknek, illetve a gazda és a természetvédelem szempontjainak összehangolhatósága. Több esetben kiderült, hogy téves információkkal rendelkeznek a gazdák, ezért túlzott kötelezettségeket említettek, amiket sikerült tisztázni. A kaszálás és a legeltetés olyan témakör, amelyben számos lehetőség létezik, de ahhoz, hogy a természetvédelmi szempontból a gazda a jobbat válassza, ismernie kell a természetvédelem prioritásokat – ebben a fórumok, gazdálkodói tapasztalatcserék nagyon hasznosak.

A gazdafórum jegyzőkönyve, továbbá a vélemények összefoglaló táblázata a tervezői válaszokkal a fenntartási terv megalapozó dokumentációjának a melléklete.